

MÉGBEJEL MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... » 10.—
 Negyedévre ... » 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám: 61—38.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, április hó 14. ⊙—

Krónika.

Hazánk és a külföld.

— ápr. 12.

A kínai embernek a sajátságos, nem is évezredes, hanem évtizezredes kulturája kifejelesztett magában a csájnimenben egy olyan ösztönt, vagy tehetséget, vagy nem is tudom minek nevezzem ezt a kvalitását, ami már magában megkülönbözteti a legendás »Szer« földjének a kulturáját minden más hasonlóan ősi műveltségtől is. Ez az egészen sajátos és egészen egyedül álló kvalitása a kínai embernek — és ebben már a fűrgébb fajtársa, a japáni sem osztozkodik vele — az, hogy neki nincsen balkeze és nincsen jobbkeze, nincsen ballába és jobblába. Hanem van neki igenis *déli* keze és van neki *északi* keze. És évezredes atavizmus agymechanizmusával a kínai gyermek szinte már kompasznak születik, mert míg a sárkányeregető — igaz, hogy nem nagyon szilaj — játékaik közben sem feledkezik meg vehemens fordulóban sem arról, hogy most melyik keze lett északiból hirtelen délivé, *Pé*-ből *Nan*-ná, mert hiszen a kínai, a mágnestü első feltalálója, még a birodalmának is két fővárost adott, az északi Pékinget és a déli Nankinget. Ösöztöne a kinainak az észak és a dél minden helyzetben való megérezése.

Ellenben a szélrózsának nemcsak két iránya van, hanem négy, és nemcsak Kinában, hanem nálunk is vannak kinézerek. Azzal a különbséggel, hogy ezek a busszóla-jelölte két másik világtájékot érzik meg valami beléjük nevelődött, vagy önönmagukba behizlalt ösztönrel: nem északot és délt, hanem keletet és nyugatot. És a kínai sárkányeregető, vagy papírlámpást világosító gyermek, egyszerű bizonyosságával, szinte tiszteletreméltó, mert egészen naiv önhittségével érzi meg, hogy itt nálunk, már hogy Magyarországon, itt kezdődik el a Kelet, az Ázsia, ellenben, amint a vasut elhagyja Marchegget vagy Bruckot, ott mindjárt egészen bizonyosan a egyszerű, a kulturában telhetetlen Nyugat következik. (NB. Ezuttal igazán mindenféle célzatosság nélkül irtam le ezt a szót.) Ezek a keresztbe fordított kinézerek, akik a jobbra és balra mutató nagy borszárnnyukkal úgy mutatnak rá Kelet és Nyugat irányára, mint a kultura saisi titku kapujára rászégezett denevérek, ezek tehát azt érzik, hogy nálunk kezdődik el a Kelet, az Ázsia, amire pedig rajtunk túl a másik balkezük, akarom mondani balszárnnyuk mutat, az

azután egészen szintiszta Európa, tehát csöppentett kultura.

Sohasem tudtam valami igen nagy haragra gyuladni, amikor a magyar viszonyokat, a mi történéseinket »ázsiai állapot«-nak stigmatizálják, megfélekezve arról, sőt talán nem is egészen bizonyosan tudva, hogy ez a szállóige egy nem egészen a szájuk ize szerint való forrásból származik, a nagyon konzervatív és kissé talán nagyon is keserűen arisztokratikus Sennyey Pál bárónak egyik parlamenti beszédéből. Ismétlem, akármilyen sötét gyanuba keveredjek is bele, az »ázsiai állapot« ellen, mint irónia, vagy szatira, vagy szarkazmus ellen sohasem tudtam igazán neki-dühödni. És most nagy valószínűséggel úgy érzem, hogy azért, mert nem éreztem ki belőle teljes tökéletességgel a gunyt, a kicsinylést, azt a fogahijjas kis keserűséget, amivel új tendenciák óhajítása az, hogy belepiszkoljanak a régi és egészen megbízható fészekbe.

Most valamelyest revelálódik bizonyára nálad is, olvasóm, ennek az iránytű-kulturának és világrészskatulyázásnak az ártatlan és ügyetlen mivolta. Az »ilyen is csak nálunk történhetik« undorig csépelet sablonjának a gyatrasága, hazugsága, teljesen kongóvá vált frázisa.

Mi, itt Ázsiában, még mindig zokogunk azon, hogy a betyár-romantika ideje tulajdonképpen még most sem mult el rólunk, csak formát változtatott, mert hiszen soha annyi akasztás nem volt, mint mostanában, a right honourable highwaymenek tehát csak technikát változtattak, nem pedig mesterséget is. Ők maguk maradtak los mismos perros, con otros collares, — ugyanazok a kutyák, csak a nyakukra tesznek újabb, divatosabb örveket. Ma már a magyar zsvány nem fokossal dolgozik, hanem browninggal, ma már a haramia nem az erdők sűrűjében les rá az áldozatára, hanem rátöri Temesváron a zálogháznak, Pozsonyban a trafiknak az ajtaját. Nálunk ezen, itthon történvén a dolgok, természetesen megint zokognak az ájrópéerek, a külföldben telhetetlenek, akiknek még a kalotaszegi varrottas is csak akkor szép, ha Berlinben a Wertheimnél vehetik meg, és most valószínűen azon fogják kétségbeesetten csapni össze a kezüket, hogy a mi barbár rendőrségünk már megint megakadályozott egy kulturát, már megint utját állta annak, hogy megközelíthessük a Nyugatot, amikor már itt, Budán, galléron csipte az első magyar automobil-apacsokat, akik Kaposvárra terveztek egy kis kulturkirándulást à la Chantilly. Mert hiszen nekik

a houdaini gyilkos táncmulatság is szebb és stílusbabb volt, mint az ököritői véres czéczó, mert — ah, az is Franciaországban történt, tehát feltétlenül jobban hasonlít a Jean Goujon-utczai katasztrófához, mint a mi nyomorult kis ázsiai stilusu katasztrófáink. De ha nem is, Houdain neve mindenesetre szebb név, mint Ököritó neve.

Nem tudom, érzed-e már, olvasó, azt az abszurdumot mind, ami csak ennek a két összehasonlításnak a révén is megderül. A képtelenségét ennek a saját becses ábrázatunk következetes és rosszhiszemű szidásának, amelyik ma már nem is sport, hanem annál is silányabb foglalkozás, mert a sportnak legalább, akármilyen oktalan mesterkedés is, legalább nincsen alattomban értetődő tendenciája.

Hiszen az nem volna baj, hogy mi szidjuk önmagunkat. Valóban, Berzsenyi is szidta a magyart. De nézzetek bele az imádott külföld tükrébe és akkor, ha sem vakok, sem rövidlátók nem vagytok, meglátjátok, hogy ugyanaz a kor vigyorog vissza rátok, amit itthon értek.

Paganel.

Egy kék teremben...

Egy kék teremben, Isola di Gárdán,
Feküdjem akkor bibor szőnyegen,
Ha majd jdom örök árnyéka vár rám.
A falakon sok Tizián legyen,
És régi csipkék muló testem ágyán.

A tó ragyogjon. Fenn a hegyeken
Az anemone, kis, bohó virágom,
Nyiljon. Az alkony fénye véresen,
Mint egy utolsó, elveszett csatákon
Hanyatló zászló: intsen még nekem.

A kertben, ahol babér siklik át
A kőfalon, az oszlopok megett-
Egy láthatatlan zenekar cibált,
Vad hurokon játszszerék egy szárnysegett,
Fájdalmas, tört Beethoven-muzsikát.

A sarokból fehérén, meztelen
Egy Afrodite kőtalapzatáról
Szálljon le hozzám. Forrón, nesztelen
Csókolja le az életet a számról,
És mosolyában hunyjon el szemem.

Mezey Sándor.

Istentelen emberben a halálos ágyon feltámad a hit.
Vallásos emberben a halál óráján feltámad a szépség.

*

»A tehetség kitör és eget kér.« — Hiszen volna a dologban valami vigasztaló, ha ugyan az eget már jóval előbb el nem foglalták volna a tehetségtelenek.

Szentmárky Viktor.

Az alvó.

Irta: ANTAL SÁNDOR.

Van annák már vagy tiz esztendeje, hogy ezt a képet a nagy mozis lepergette előttem. Egy áprilisvégi hajnalon beront Kovács Dezső a szobámba, könyörtelenül felébreszt és ideges türelmetlenséggel mondja:

— Hol van az utleveled meg a pápaszemed? Az alvót keresi a rendőrség. Katonaügyben. A pápaszem már itt van, add gyorsan az utleveledet. Egész éjjel kerestünk, az összes kávéházakat, lebujokat bejártuk miattad. Csak a gőzfürdőben jutott eszembe, hogy talán itthon vagy.

Értetlenül meredtem Kovácsra.

— Kérlek, ne kérdezz most semmit. Az alvó egyszer se volt sorozáson és már huszonöt éves is elmúlt. Mint katonaszökevényt keresik. Már három napja bujkál. Ha az első reggeli vonattal nem inal el Berlinbe, vége van. Add ide az utlevelet. Az a szegény fiu egészen odavan.

Hiába mondtam, hogy én undorodom az alvótól, semmi közöm hozzá. Pápaszemem csak egy van, az utlevélre pedig nekem is szükségem van, magamnak váltottam, a héten utazom is Párisba. Hiába protestáltam, a máskor oly szelid, engedékeny Kovács nem hallgatott rám.

— Te önző burzsoá! Ujév óta minden héten utazol Párisba! Szép alak vagy! Egy ember sorsa, élete neked semmi? Az ilyen ember adja kölcsön nekem Kropotkin könyvét! Azt hiszed, én szerelmes vagyok az alvóba? De muszáj, hogy segítsünk rajta. A pénz már együtt van, képzeld, Blanka ötven pengőt adott. De utlevél nélkül nem mer a fiu vasutra ülni.

— De hiszen nem is hasonlítunk egymásra! Az a szerencsétlen vörös szőrözetű, én meg barna vagyok. Magasabb is mint én, szakálla is van!

— Ne légy kicsinyes. Én már tegnapelőtt megborotváltam szegényt, most már ő is barnás, csak a bajusza meg a szakálla volt vörös. Különben se essél kétségbe, az utlevelet visszaküldi Berlinből, pápaszemet vehetsz másfél óra múlva.

Odaadtam neki az utlevelet.

— Na, hála Istennek. Szervusz. Valami remekül nem viselted magadat, azt mondhatom.

És elrohant.

Kovács ugyan halkán beszélt, néha suttogott is, de biztos voltam benne, hogy vén háziasszonyom ifju unokája minden szót kihallgatott. Csak egy állandóan bezárt ajtó választotta el a szobánkat egymástól és Riza kisasszony kihasználta ezt a helyzetet. Mikor anyámék itt voltak, elmondta Riza kisasszony a hugomnak, hogy egy magas színésznő gyakran jár fel hozzám, és ő, Riza kisasszony csókolódzást is hallott, meg is esküdött rá, hogy hallotta.

Bizonyos, hogy ebből az utlevélügyből pár nap múlva egész rémregény alakul. Na, majd jól megmosom a Kovács fejét, gondoltam magamban és a falhoz fordulva újra elaludtam.

Délben, hazulról elmenet, higgadtan elhatároztam, hogy elsején elköltözöm, elhagyom tágas, üres parkettes szobámat. Elsején tul más fog a fehérfüggönyös ablakokon kihajolni, nem én fogom látni az Andrássy-ut keresztmetszetét és Riza kisasszony másnak a levelezőlapjait fogja átolvasni. Már nem neheztem se az alvóra, se Kovácsra. Uj, keret nélküli pápaszemem megvigasztalt.

Végtére, ha Kovács igazán megszabadul az alvójától, akkor nem is sajnálom az utlevelet. Azt mondom,

hogyan elvesztettem és küldenek hazulról egy másikat. De én nagyon nem bizom az alvóban, hiszen majdnem egy fél éve eszi Kovácsot.

Ez a Kovács igazán jó gyerek. Nagyon furfangosnak tartja magát, pedig pufók, piros arczára nagy betűkkel van felírva a naivitás. Karácsony előtt jött meg a fiú Brüsszélből. Hazahozott magával egy rakomány ajtókilincset, pecsétnyomót, levénehezéket és más bronzokat, vasakat és apró ezüst figurákat, három év alatt elkészült összes munkáit. Csakhogy a pesti finánczok akkora vámot sóztak a Kovács nyakába, hogy a szegény fiúnak alig maradt valami pénze. Először megdöbbenetette a nagyarányú zsarolás, de azután tetszett neki, hogy kulturánk rövid három év alatt mekkorát fejlődött és a vámhivatalban milyen szépen értékeli a modern dekoratív szobrászatot. És azután sürgős kénytelenségből kiállítást rendezett a Norfolk-kávéház alsó nagytermében.

A kiállítás váratlanul fényesen sikerült. Az újságíró urak lelkesen felfedezték Kovács barátomat, egyik gavallérosan felajánlotta neki az iparművészeti iskola igazgatói székét, a másik energikusan követelte a kormánytól, hogy az állam az összes kapuzávarokat és czizellált botfejeket vásárolja meg. De hát erre szükség se volt, a népek az első négy napon szétkapkodták az egész kiállítást. Különösen a nők kapták fel Kovácsot, olyanok is három kilincset vettek, akiknek csak egy ajtajuk volt. A kiállítás sikere megkoronázódott, mikor Kovács Szilveszter estéjén eljegyezte Steinmetz Ellát, aki kétoldalt, csigaformájú kontyban hordta a haját és dus hozományától eltekintve is, igen csinos, ábrándos szemű nőcske volt. Meg voltam győződve, hogy boldogok lesznek és boszuságomban jó darabig felé se néztem Kovácsnak.

Február vége felé mégis felmentem a műtermébe. Egy fejletlen, 14—15 éves, hitvány formájú lányt mintáztam, láttam, hogy a »nagy« művészetre adta magát. A modell körül egy jelentéktelen külsejű vörös fiatalember haszontalankodott. Csiklandta, vagy mit csinált vele, azt nem tudom, mert resteltem odanézni, csak azt hallottam, mikor a lány félig sirva, félig nevetve kiáltotta:

— Kovács ur, szóljon neki, mindig szemtelenkedik!

Kovács rámnézett, összeránczolta a homlokát és odaszólt a vörös ifjuhoz:

— Nézze... izé, mit akar attól a gyerektől? Tudja, hogy ki nem állhatom az ilyesmit. Mit is zavar itt bennünket!

— Kérem, megyek én, fölösleges még egyszer mondanom — hallatszott a vörös ifju alázatos szava a műterem végéből. — Csak a télikabátomat veszem fel, ha megengedi, Kovács ur.

Kényelmes nyugalommal felvette a télikabátját, nagyot köszönt és csendesen behuzta maga után az ajtót.

— Ki ez a firma, te? — kérdeztem Kovácsot.

— Nem ismered? Ő az alvó. Már bánom, hogy elküldtem, csak kellemetlenségem lesz belőle — folytatta kedvetlenül. — Ez a kis mihaszna a hibás. Ő kezd és azután jajgat a rongyos.

Odament a lányhoz és összeszidta.

— Itt a pénze. Maga is jókor kezdi. Szedje össze a ruháját, ma már nem dolgozunk. Hétfőn reggel legyen itt idejében.

A lány sietve felöltözött és elment, én pedig nagyon vegyes érzelmekkel néztem végig a félig kész szobrot. Nem értem, mi szépet talál valaki egy ilyen vékony lábszáru, semmitmondó leányalakban. Mire való az ilyet megörökíteni, mikor a jótestü, derék nők tuczatjával kaphatók. De persze hallgattam a kritikával.

— Érdekes, eredeti dolog lesz. De mondd, ki az alvó? Mintha a kiállításodon is mindig ott lézengett volna.

— Hagyd el, egy szegény fiu. Hogy kicsoda, azt igazán nem tudom, de a kiállítás óta nem szabadulok tőle. Tudod, a teremnek a Norfolk alatt három ajtaja van, egy a garderobból, kettő meg a billiárd felől, de egyik ajtót se lehetett éjjelre bezárni. Féltem, hogy éjjel valamelyik részeg, vagy ügyes kávéházi alak betéved a kiállításba és tulságosan megcsudálja a bronzaimat. Nem tudtam mihez kezdek. Akkor egyszerre odajön hozzám Rusznyák szerkesztő, kér, hogy adjak egy pár hatost éjjeli szállásra egy protezséjének. Egy zseniális fiatalember, akinek nincsen lakása éjszakára. Mire én azután szerződöttem Sinkovicsot alvónak. Kapott tőlem naponként egy pengőt, hogy ott aludjon a kiállítás helyiségében. Így lett ő az én alvóm. Mind a fiuk úgy hívják, hogy »az alvó«. Különben igen zseniális ember.

— Fiam, a Norfolk-kávéház déltől reggelig tele van zseniális emberekkel. Miben zseni a te alvód?

— Zenében, azt mondja Rusznyák, hogy nagy zenész. A kottát nem ismeri, egyetlen hangszéren se játszik, de mindenki mondja, hogy nagyszerű zenész. Azt mondja Rusznyák, hogy úgy éjfélután három-négy óra tájban, mikor a székeket az asztalok tetejére rakosgatja a tűzilegény, olyankor adja elő az alvó zenei látomásait. Néha szóval mondja el, máskor pedig egy szál czeruzával kiveri a fogán. Csak ne nevéss. Ő a jövő Verdije. Nagyszabásu ember, azt mondja mindenki. Engem azonban irritál, nem tehetek róla.

— Finom kis zseni. Miért nem dobod ki egyszer smindenkorra? Ha a pengőket megkapta az alvásért.

— Előre megkapta, sőt napi három kávé meg husz zsanakleszt is fizettem neki sok süteménnyel. De az a baj, hogy a kávéházban valaki elemelte a télikabátját. A kávéstól husz pengő kárpótlást kapott, én is annyit adtam neki, pedig nappal tünt el a kabátja. De ökelme elköltötte a pénzt, most az én régi télikabátomban jár és azóta mindig itt lóg a nyakamon. Mikor felveszem az új kabátomat, gunyosan végignéz rajtam és egyre emlegeti, hogy az ő kabátján, a 85 pengős kabátom sokkal szélesebb perziáner gallér volt, mint az enyémen. Nagyon szemtelen.

— Mondd, akard, hogy megszabadítsalak tőle?

— Isten mentsen, kérlek, ne tégy semmit. Én egyszer már komolyan kiutasítottam, de rámuszította Rusznyákot, meg az egész skribler-bandát. Tudod, azoknak nem jó kikezdeni. Nekem kellett szépen visszalogatni és azóta megint itt van minden nap.

— De te, hátha én el tudnám ijeszteni szépen, finoman.

— Nem lehet, barátom, most már a menyasszonyom miatt se lehet. Tudod, Blanka eleinte huzogatta az orrát, mikor mindig itt találta. De azután elmagyaráztam Blankának, hogy mekkora zseni az alvó, hogy csudás operák és oratóriumok szunnyadoznak a lelkében, azóta nagyon érdeklődik Blankát. Tudod, Blankát a misztikus poézis nagyon lelkesíti, magával ragadja. Nagyon megtetszett neki az alvó. A múlt vasárnap velem együtt az alvót is meghívta jóvendőbeli apósom ebédre. Képzeld, Steinmetz személyesen hívta meg! Ebből láthatod, hogy már Blankáék miatt se rázhatom le röviden a nyakamról. Pedig néha igazán nagyon szemtelen már. Tegnap este zokon vette például, hogy nem vittem el magammal Blankáékhoz. Elkísért egész a kapuig és mikor végre nyíltan megmondtam neki, hogy nincsen rá szükségem a menyasszonyomnál, azt

felelte a szemtelen, hogy tán féltékeny vagyok rá. Most már ezért se végezhetek röviden vele.

— De hát miből él az ilyen ember?

— Tudod, alapjában nagyon jó fiu, szolgálatkész. Az ember nem sajnál tőle egy pár forintot. A pénzt nem sajnálom, szívesen elküldeném neki postán, csak ne hallanám kellemetlen orrhangját, ne látnám szemtelen, alamuői tekintetét. Látom a szemében, hogy ő, a zseni, lenéz engem, a mesterembert. Azt különben majdnem nyíltan, Blanka előtt megmondta, hogy csak rutinom van, hogy nagyobb a szerencsém, mint a tehetőségem. Lehet, hogy igaza is van.

Nem valami nagy lelkesedéssel gondoltam kávézás közben a Kovács alvójára. De mikor az egyik újságban végigolvastam egy orosz forradalmár menekülésének történetét, jobb lett a hangulatom. Ami a dolog lényegét illeti, hát abban is van valami forradalmi, hogy az én utlevelem segítségével menekült meg az alvó a katonaságtól! Az egészben van valami oroszos. Bosszantott, hogy egy pillanatig is haboztam. Igaza volt Kovácsnak, hogy haragudott rám. Komolyan szégyeltem magamat és két héten át elkerültem Kovácsot. A második hét végén is ő jött el hozzám; felfedezte új kávéházamat és nyomban, mihelyt kezét fogtunk, átadta az utlevelet.

— Belátom, hogy neked volt igazad, — mondtam restelkedve — az alvó mégis csak tisztességes fiu. Megtartotta a szavát, idejében visszaküldte az utlevelet. Mintha ki se vette volna senki a borítékból, olyan gyüretlen. Igazán rendes, tisztességes ember.

Kovács hallgatva nézett maga elé.

— És tudod, — folytattam, hogy egészen megengeszteljem — lehet, hogy igazán zseni, de az már bizonyos, hogy derék fiu.

— Az a, egy gazember.

Csudálkozva nézek fel, látom, hogy Kovács sápadt, nagyon komoly, rossz bőrben van.

— Az egy kötnivaló gazember — ismételte Kovács. — Tudod, hogy mit csinált? Emlékszel, akkor reggel, mindjárt ahogy eljöttem tőled, odaadtam neki a pápaszemet meg az utleveledet. De ő nem akart elutazni a reggeli vonattal. Azt mondta, hogy nagyon álmos és dolga is van még egy nővel. Azt mondta, csak este megy, egyikünk se kísérelje ki a vonathoz, se én, se Ruzsnyák, hogy feltűnő ne legyen a dolog.

— És nem utazott el este!

— Dehogyan nem, elutazott, de nem egyedül, hanem Blankával.

— Micsoda? A menyasszonyoddal? Nahát...

— Csak ne vess, ha nevetni akarsz. És én csak hétfő óta tudom, hogy Blankát megszöktette. Nekem azt mondta Steinmetz, hogy Blanka Bécsbe utazott hirtelen valami nénjéhez. Csudálkoztam, hogy nem irt, de az apja azt mondja, hogy Blanka iszonyodik a levélírástól. Hétfőn azután kaptam tőlük Berlinből egy levelet. Így tudtam meg mindent.

— Mit fogsz most csinálni?

— Én? Szeretnék veled együtt nevetni, de nem tudok. Én nem csinállok semmit. Steinmetz ma nálam volt, ő hozta el az utlevelet is. Ő hozta vissza Blankáékát Berlinből. Azt ajánlotta, hagyjuk simán abba az egész dolgot. Pár nap múlva megesküszik Blanka az alvóval, csak azt várják, hogy az öreg elsimitsa a katonaságnál az alvó dolgát.

— Hihetetlen, hogy mire nem képesek a nők. Egy ilyen senkivel...

— Ugyan, barátom, mit akarsz Blankától? Mit akarsz a nőktől? Abban nincsen semmi. Azt se csudálom, hogy engem becsapott az a gazember. De hogy

Steinmetz is csak olyan számár, mint én, Steinmetz, akitől a tőzsdén reszketnek! Steinmetz nekem bevalotta, hogy az alvó, az a rongy ember imponál neki. Mert az ő eszén is túljárt. Be fogja venni az üzletébe, azt mondta.

Toll és tör.

— ápr. 12.

A REZOLUCZIÓS POLITIKÁT kudarcz érte és Kossuthék rögtön sürgősnek találták a választójog reformját. Hogy hányadszor mondják ki ennek a reformnak sürgősségét, nem tudjuk, de abban bizonyosak vagyunk, hogy ők ijednének meg legjobban, ha a kormány ehhez a sürgősséghez tartaná magát. A valóság az, hogy semmi sem oly kevésbé sürgős Kossuthéknak, mint a választójog reformja, miután azonban ez a reform kipróbált akadály volt eddig a véderőjavaslatnak, tehát a választóreformot akarják, nem mint reformot, hanem mint akadályt. Ez a politika igazán mulatságos, és ennél is kacagatóbb taktikai huzást csak egyet ösmerünk: azt, hogy a Kossuth-párt tagjai ismét szabad kezet kaptak, vagyis úgy cselekedhetnek, amint jónak vélik. A kezek szabadok lettek s Budapesten negyven ember nem tudja, hogy mit kezdjen a kezeivel. Kossuth nagy meggondolatlanságot követett el, hogy felszabadította legényeit, s meglátja, hogy a felszabadítottak sohasem fogják neki megbocsájtani ezt a felszabadítást. Mert nincs kellemetlenebb, mint szabadon mozogni, ha az ember már megszokta, hogy dróton ránczigálják.

ANKÉT LESZ, a társadalmi tudósok, szociológusok megankétezik a kérdést, hogy összeegyeztethető-e az erkölcsessel, a publicisztikai erkölcsessel az a kettős alapra épített joglalkozás, mely nappal az ellenzék, este pedig a kormánypart politikáját szolgálja. A problémáról hetekig írnak és beszélnek majd azok, akik nappal ügyvédek, orvosok, törvényszéki jegyzők, bankhivatalnokok, este pedig ugynevezett zsöllye-szociológusok. Mert akinek kényelmes zsöllyéje van, az okvetlenül szociológiára adja magát, hisz a szociológia az a tárgy, mely a leggyorsabban elálmosít, tehát leginkább alkalmas arra, hogy egy ember jól kihasználja drága pénzen vásárolt zsöllyéjét. És amit az urak a zsöllyében kieszelnek, azt feltálatják nekünk, publicistáknak mint erkölcsfilozófiai kiskátét. Érdekes, nagyon érdekes lesz ez az ankét. Meghalljuk, hogy a szövethetési direktornak mi a véleménye a politikai cikkíró erkölcséről. És hallunk még sok más véleményt, mert az erkölcs és a szociológia olyan, mint a vidéki ripacstársulatok primadonnája: mindenki hozzányulhat. Pedig ha kissé komolyan foglalkoztak volna a problémával, még mielőtt az ankét boncsolásztalára feltálatták, maguktól is rájöttek volna arra, hogy a téma alkalmatlan a fejtegetésre. Miért ne szolgálhatna a politikai cikkíró két különböző irányu politikai pártot? Ő maga egyik párthoz sem tartozik, mert neki tökéletesen mindegy, hogy melyik párt politikája diadalmaskodik, nyugodtan és minden lelkiismereti konfliktus nélkül szolgálhatja akár az összes politikai pártokat. Egyikkel sem szolidáris, tehát nem vét se a meggyőződése, se a pártfegyelem ellen, ha este az ellenkezőjét írja annak, amit reggel irt. Nem ír meggyőződésből, tehát nem is jut összeütközésbe a meggyőző-

déssel. Mert elképzelhető ám az is, hogy vannak publiczisták, akik semmiféle párthoz sem tartoznak, mert egyetlen párt politikáját sem tartják jónak. Avagy talán okvetlenül muszáj valamely párt kötelékébe tartozni? Nem, és a magyar publiczisták érettségére vall, hogy a legtöbbjük nem is tagja a politikai pártköröknek. És ebben a különválásban mutatkozik legvilágosabban a publiczisták tiszta erkölce. Ez az exkluzivitás dönti el, hogy erkölcsük minden kétségen felül áll, mert hiszen azzal, hogy nem párttagok, bizonyosságot tettek amellett, hogy semmiféle párt politikájával sem azonosítják magukat s így tehát tökéletesen mindegy, hogy eszükkel és tollukkal ezt vagy azt a pártot, vagy akár mind a kettőt szolgálják. És végül, miért erkölcsösebb egy pártot szolgálni, mint kettőt? Ahol minden pártpolitikának súlyos szépséghibái vannak, miért erkölcsösebb dolog, ha csak egy pártot szolgálunk s nem kettőt? Elvégre az erkölcsösséget nem a pártok száma, hanem a pártok politikája teszi. S ha már annyira erkölcs-telenek vagyunk, hogy egy ilyen párt politikáját szolgáljuk, az erkölcsünk semmivel sem súlyednek, hogy egy párt helyett kettőnek töljük a szekerét.

A KUNCZ JÓZSEF ÉS TÁRSA CZÉG jubilál és a jubilánsok negyven fillér belépődij fejében reggeli nyolctól esti nyolczig villamvilágítás mellett megtekinthetők. Tessék hát besétálni, mert a látvány nem mindennapi, amely ott kínálkozik. Ez a czég az egyetlen, mely száztíz év óta él Magyarországon s még mindig nem magyarosodott meg. Száztíz év alatt nem tudtak magyarul megtanulni, száztíz év alatt nem tudták a magyar levelezés titkait ellesni. De ha csodagyermekként mutogatják az országban azokat az oláh és tót fiukat, akik négy év alatt tökéletesen megmagyarosodtak, miért ne mutogathatnók ketreczek mögött azokat is, akik akkora anti-talentumok, vagy akkora magyargyűlölők, hogy még száztíz év alatt se tudnak magyarul megtanulni. A kiállított czég tehát mindenképpen érdemes arra, hogy rászánjunk negyven fillért, mert itt láthatjuk legkövérebbre hizott példáját annak, hogy mily indolens a magyar nép, amikor a maga portáján meg hagyja öregedni azokat, akiknek ez az ország csak pénzforrás, melybe utalattal beleköpnek, ha már tele-szívták magukat.

KOMÁROMBAN GYŐZÖTT a munkapárt-jelöltje, aki csak főkapitány. Győzött a függetlenségi jelölttel szemben, aki nyugalmazott főispán. Hogyan, hát Magyarországon már a főispánok is elvesztették varázserejüket? Ez az istenek alkonyát jelentené, ha nem tudnók, hogy ez az isten függetlenségi párti politikus és a függetlenségi párti istenek rég elvesztették hitelüket. Nem az istenek, hanem a függetlenségi politika alkonyát jelenti ez a bukás, melyről a megvert politikai párt azt mondja majd, hogy pénz és erőszak okozta. Nem veszszük rossz néven az uraktól, hogy így szépítik a bukást. Mert a gyöngeséget őszintén beismerni annyit jelentene, mint a maguk halálos ítéletét aláírni s az ítéletben végleg megnyugodni. Ezt senki sem várja tőlük, mert mindenki természetesnek találja, hogy a halálra ítélték még az akasztófa alatt is a maguk ártatlanságát emlegessék és a mások bűnösségét hangoztassák. De ez már nem változtathat az eseményeken. A halál elkerülhetetlen s a komáromi választás into példa arra, hogy az esetleges új választások mily tömegkivégzésekkel járhatnak. Hogy lesz-e jó következménye a komáromi vereségnek, nem tudjuk. Az akasztásnak nem szokott nevelő vagy javító hatása lenni, s a függetlenségi urak különben is sokkal mélyebben ülnek már az obstrukcióban, semhogy visszatérhetnének a normális politika ösvényére. Náluk »becsület-

kérdés» az obstrukció, tehát inkább halnak meg becsülettel az akasztófán, semhogy becsületlenül megadják magukat. Ez is morálfilozófia, de örvendetes, hogy eddig csak a Bakonyban és a politikában akadtak követői.

HETI RIGMUSOK.

Dalok a tavaszról.

I.

A lantot megpenditem a kezemmel
S egy tavaszi dalt danolok ezennel.

Szüz zuzmarától fehér a mező,
De a tavaszi dal kötelező.

Az élet, ah, nincsen tele rózsákkal,
Muszájt rendelni szenet még két zsákkal.

A föld oly kevés örömet kínál,
Nézd, a Soractét is hó fedi már.

A szél direkt ordit a Dunaparton.
Be jó lehet most az északi sarkon...

2.

A kávések, a kávések,
Azok mégis mertek;
Kitették a, kitették a
Kávéházi kertet

Három munkás ültetgetett,
Három munkás ásott
És estére odafagytak
Mind a hat munkások.

3.

A turfón is a hó fekszik halommal
De a lovak már futnak buzgalommal.

S a kutra ki most is járnak a korszok
S az elsőből most is lesznek utolsók.

S akinek nincs a pénzből elege,
Noha fagy is, ettől van melege.

A játékos kelő tavasszal, im,
Letör, mint a tavaszi kankalin.

Gábor Andor.

Krónika II.

Eltűnt leányok.

— ápr. 12.

Egy hónap alatt ötvenhárom leány tűnt el Budapesten: elnyelte őket a mocsár, ahogy a költők mondanák, megette őket a prostitució, a hogy a rendőrorvos jelentené. A statisztikusnak nagy szám, s a krónikairónak kész tárgy az elmélkedésre. A »leánykereskedelem« szó mindig hajlandó volt magát megfejteni hagyni. Temérdek sokat irtunk róla, sokat beszélünk, egyet és más tettünk is, de a helyzet sehogysém javult, sőt, amióta nobilis dilettánsok foglalkoznak

vele, talán még rosszabbodott. Az ilyen tárgyak nem igen valók műkedvelők kezébe, akárcsak a sebész kése vagy a zsoké ostora. A leánykereskedelem megakadályozása nem szabadkőművesi erény, hanem föladata egy zseniális fejnek, erőszakos kéznek és irgalmatlan diktátornak. Amint az első portéka-rendelést (nem a szállítót) tíz évi fegyházra ítélik, a dolgon többet segítettünk, mintha égető szociális vagy feminista kérdőpontot csinálunk belőle.

Miután így, férfiasan, ahogyan illik, megmondtuk a magunkét, legyünk egy csöppet léhábba és nézzük az ügyet a másik oldalról. Tegyük magunk elé egy csunya szót, ezt, hogy: kerítés. Ne ijedjünk meg tőle; a fogalom nem olyan veszedelmes, amilyenek első pillanatra látszik. Ezt a szót, akármily bántóan hangzik, meg kell szoknunk, társalgási alapnak el kell fogadnunk; nem szabad benne társadalmi bünt, hanem csak nyavalyát keresnünk, amelynek, lady Macbethtel ellentétben, orvos kell, nem pedig pap. Ameddig megtört bűnnek nézzük, meglesz a titokzatossága, rejtett értelme, a tiltott gyümölcsök fanyar íze és varázsa, amely gyöngye lelkeket úgy vonz, mint a vizes árok a kezdő biciklistát.

Tehát: próbáljuk a kerítést egy kicsit megtisztítani attól a homályos gőz-körtől, amelybe a vidám Faublas lovagok és a zord Casanovák csavarták. Ne ejtsük ki e szót félénken, zavarral vagy hazafias fölháborodással, és ne pontozzuk ki, mint az ötvenes évek írói a g...át vagy a r...át. Ez a fogalom hozzátartozik a társadalom életéhez és vele éppen úgy kell számolnunk, mint a marhahus árával, vagy a zsebóránk mutatójával. Az Ehrlich 606-nak legnagyobb erénye talán az volt, hogy ezt a szót: syphilis, végre nyugodtan le mertük írni, anélkül hogy előzetesen háromszor a fogunkhoz vertük volna a tollat; hogy ijesztő rém helyett egyszerű betegség lett belőle, s nem maradt meg oktalan bűnnek, amelyet a szerencsés elkerült, míg a szerencsétlen örök életére beléjegyabalyodott. A belpoklosok eltűntek, ma csak gyógyulást remélhető sýnlődők vannak, s az apa úgy beszél e kórról fiának, mint az élet köznapi egyszerűségéről. A fekélyes megszabadult a rákényszerített álszeméremtől, a tudomány magasra emelte az eddig suttogva mondott nyavalya nevét, és pap, anya, tanító immár pirulás nélkül foglalkozhat vele: az emberiség egyik legfontosabb kérdéséről van szó, nem pedig fúrge sarlatánok, titokzatos specialisták szépen tejlő adóalanyáról.

Igy a kerítés is. A legtöbb naiv ember — és ki nem az? — e sziszegve elfutó szó mögött mákonyos álmu bünt keres, forró lehetetet, keleti gyönyört, mondjuk; egy részletet Marcel Prévost legjobb novellájából. Ehelyett azonban vajmi keveset kap. Az ugynevezett szalónok, amelyekről gimnázista-fejekben fantasztikus képek kavarnak, alig különböznek a vidéki dentisták várótermeinek szerénységétől; a félelmetes kerítőnök pedig, akiket a mozi vásznán és az antikvárok kirakataiban aranylánczosan, kampós orral, széles ajkukon ördögi mosolylyal látunk fényes termeikben: járn-kelni,

nyomorult páriák, akik halálos verejtékkel ábrázatukon üzik büntetőjogilag veszedelmes mesterségüket, azaz hogy: annak látszatát. Mert az áru, amit szállítanak, tulajdonképpen csak illúzió, a vásárló dőre képzelődése, aki azt hiszi, hogy emberhushoz jutni éppen olyan könnyű, mint libamájhoz.

Pedig nem olyan könnyű: Mindenki jól tudja, az utolsó parasztleány is, hogy az erény jövedelmezőbb portéka, mint a bűn; azon nyugalmat, házasságlevelet, közös szerzeményt lehet venni, ezen piszkot, rongyokat, lealázkodást, szeges ostor verését. Ez az alfája és omegája nem az erkölcsstannak, hanem a józan észnek. Ha az évezredes, jól táplált morál annyira sem vitte volna, hogy eddig a disztinkcióig eljusson, akkor igazán megérdemelné, hogy a papirkosárba tegyük. Azonban, mi tagadás, érkezett ehhez az állomáshoz, amelynél exterritóriumszámba legföljebb a hisztéria mehetne. De ez aztán a nyavalyák nyavalyája, és rajta semmiféle társadalmi malaszt nem segíthet. Egy újabb kor feladata ennek a szexualitásnak az ellenszerét megtalálni.

Azt lehet tehát mondani, hogy az a nő, aki ezeket a simplex határvonalakat sem tudja meglátni, nem érdemes rá, hogy ágyukkal siessünk szegény veréb-létének a védelmére. Ahogy van lét-minimum, úgy ész-minimumot is föl kell állítani. Ami azután a kiskorukat (az elme, nem pedig a kor szerinti kiskorukat) illeti, ha már quäckereknek kell lennünk, tán azt mondhatnók kívánatosnak, hogy e kis ártatlanok idejében barátközzaniak meg a gondolattal, hogy a kerítés ellen éppen úgy kell védekezniök, mint a spiritusz lángja, vagy a mitesszerek ellen. Ezt pedig csak úgy lehet elérni, ha a »kerítés« szóról lehámozunk minden hamis aranyport, bourget-i mellékizt, s a maga nyomoruságosai förtelmes tengődésében állítjuk eléjük és a világ elé.

Tehát nemi fölvilágosítás? — kérdi a rosszakaratu olvasó. — Nem; csak józansági fölvilágosítás; megmagyarázása annak, hogy mi az okos és mi a bolondgomba; hogy az állami rend a monogámiát kívánja; hogy a társadalom a maga erejével ennek a rendszernek apostola és végrehajtója; hogy a rousseau-i iskola nemcsak anektálta, de paczifikálta is a természetet; hogy a pluszok és minuszok egybevetése összehasonlíthatatlanul több előnyt biztosít annak, aki az erény, nem pedig annak, aki a bűn mesgyéin járkal. Így, mintegy üzleti alapon, a legegyszerűbb vinczellér-leány is meg fogja érteni a helyzetet, amely a kiskatéból többnyire mint az ördög és az angyal zavaros és titokzatos harcza bontakozik ki előtte.

Becsületesnek lenni — mondhatnók a tapasztalatlan leányzóknak, de az ifjaknak is — nagy, nemes, de emellett jövedelmező foglalkozás: ezer becsületes számmal szemben legföljebb ha egy zseniális csirkefogó boldogul, — és micsoda művészet a büntető-törvénykönyv mai helyzeténél eredményes gazembernek lenni! Egy Therese Humbert, egy Lemoine, egy Crippen, akár egy Ryhliczky, ha egyenes úton érvényesíthették volna kétségtelen tehetségüket, konstruktív

elméjüket, célratörő energiájukat, továbbra vitték volna a börtön priccsénél. A bűnös utját száz akadály: paragrafus, bíró, rendőr, ellenőr, társadalmi rend, óvóintézkedés, apró véletlen állja el, a becsületesnek sima a pályája, s csak szerencsésén mulik, kisebb vagy nagyobb célzt ér-e el a sok biztos és nyugalmas pont közül. Nincs rá ok, ég felé fordítván szemünket, azt mondani, hogy az erényes önmagában leli el legszebb jutalmát; a legtöbb ember ismeri önmagát és tudja, mi telik ki tőle; czélszerűbb és egyszerűbb, jóllehet nem oly magasztos, a becsületesség üzleti könyvét fölcsapni. És ha ehhez még hozzáteszszük, hogy a becsületesség mennyi ostobaságra, baklövésre, elmaradottságra jogosít! Az ilyen számadást mindenki megérti, a tulvilági szaldókontót kevesebben.

Egyébként pedig azt hiszem, hogy ezt nemcsak én tudom, hanem mások is, és a perditák nemkülönb, sőt talán legjobban. A kerítés iparának nagy virágzása éppen abban leli magyarázatát, hogy vannak némberek, még pedig ugyancsak sokan, akiknek az is már előny, ha megkerítetteknek látszanak, ha be tudnak állni abba a hamis perspektívába, amelyet pénzes öreg urak — jó bor és szivar mellett — maguknak a világ rendjéről alkotnak. Ha a paprikát és a sót érdemes hamisítani, a kerítésnél is kifizeti magát a dolog. A japán parfümtől illatos termekben tehát nem is annyira báránycákat, mint inkább kitanult, öreg rókákat árulnak; nem a nők, hanem a férfiak a Warrenné igazi portékái. Mert nem a hiszékeny bonneok, vasuton eltévedt tanítónők, szelid őrmester- és házmesterkisasszonyok az élet illuzionistái és dőre áldozatai, hanem többnyire azok a frakkos, vérengző fenevadak, öreg kéjenczek, akik duzzadt pénztárczával fizetnek meg olyan mulatságot, amelyhez az utcasarkon kényelmesebben, olcsóbban és kevesebb lelkiismereti furdalás árán juthatnának hozzá.

Syrion.

Dal.

Csupa csók minden ajk
És minden ajkon szerelem,
S szeretni még se tud
Igazán senkisé.

A szem, amely ma hü,
Holnap sir hütlen harmatot:
Nem volt még soha szem,
Mely sose hazudott!

Dé ha örök rab is
Szemed, füled és ajkad,
Mit el kell rejtened,
Egy gondolat akad.

Évezredek során
Kéz kézben hányszor reszketett,
De teljes birtokod
Más sose lehetett!

S hol két lény egybeforr
Szentül: testileg-lelkileg,
Hogy beteljék a nász,
Ellentáll egy ideg...

Csupa csók minden ajk
És minden ajkon szerelem,
S szeretni nem tudott
Még soha senki sem!

M. Korniss Aranka.

A telefon.

(Bohózat.)

Irta: GÁBOR ANDOR.

Személyek:

PACZOLAI, a férj. PACZOLAINÉ, a felesége.

(Ez a jelenet nincs se időhöz, se helyhez kötve. Lejátszódik mindig és mindenütt, — Budapesten — ahol csak egy telefon-apparátus és egy boldogtalan ember van, aki azt képzei, hogy az apparátus telefonálásra való. Hogy mennyire téves ez a felfogás, azt bizonyítják az alábbiak. Tessék figyelni.)

A FÉRJ (karosszékekben ül, asztal mellett, az asztalon telefon-apparátus áll. Asztali készülék, amelyen a hallgatókagyló és a beszélő-kanál egy darabban van. A hasán össze van téve a keze, malmozik): Nna... nna... Most szunditsunk egyet.

A NŐ (az asztal mellett, a kezében kötés, kötöget): Fiamkám, mielőtt szunditanál, talán telefonálj be a Karsayhoz, hogy küldjön egy szép tavaszi kalapot, egész egyszerűt, alul három csokor ibolyával, oldalt négy piros rózsával, fent kilencz vérvörös oichideával, rájérral, gézzel, tüllel, kreppel, csipkével, egész egyszerűt, fiamkám. Telefonálj, muczus.

A FÉRJ: Nna... nna... Telefonálok. (Fölvesszi a kagylót.) Telefonálni fogok. (Pauza.)

A NŐ: Mit csinálsz?

A FÉRJ: Várok. (Csoszog a lábával a földön, dobol az ujjával az asztalon. Édesen.) Halló... (Pauza.) Nna... Tudod, egy kicsit várni kell. Várás nélkül persze nem megy a dolog. (Édesen.) Halló! Hallócska... hallovacska... (Pauza.) Emlékszem, egyszer a boldogult nagymama czibere-levest főzött és a leves nagyon savanyu volt. Nem baj. (Nevet.) Azért lehet várni. Halló. (Fujja a kagylót, mint a levest.) Halló. (Pauza.) Halló. (Puszikázza a kagylót és egészen elnyújtottan, hosszan, énekelve mondja.) Ha-a-al-ló. (Aztán gyorsan, szárazon.) Halohaló! (Kedélyesen.) Nna... tudod, csak egy kis türelem köll az egész izéhez... Halló. Persze, türelem nélkül nem megy a dolog. Haló. Lololóló. A jó Isten is sokáig várt, halló, mielőtt a világot megteremtette, hallóhalló. És most, mikor a világ megvan, a jó Isten még mindig vár, hallóhallóhallóhalló! (Izgatottabban.) A jó Isten tudja, mire vár a jó Isten. (Hangosan.) Halló! (Halkán.) Disznó, pfuj, disznó.

A NŐ: Talán billegesd, fiamkám?

A FÉRJ: Igenis, billegetem, muczus. (Billegeti. Előbb csak egyszer-egyszer, aztán gyors egymásutánban bille-

geti, közben mondja.) Halló! Hallóhalló! Ahá! Központ? (Pauza. Felsőhajt, megtörli a homlokát.) Központ? Na végre? (Hallgatja, amit a központ mond.) Hogy ne mondjam: na végre? Mért ne mondjam: na végre, mikor vártam egy kicsit? Egy pindurkát. Egy egész pirinyót. (Az ujján mutatja, hogy milyen pirinyót.) Igenis vártam! Hogy ne vártam volna? Addig várok, amíg akarok. (Halkan.) Sertés! Sertés! (Fenn.) De hagyjuk ezt, nagysád. Édes nagysád. Nagysámka. Nagysámocska. Kissámocska. Legyen kegyes: ötvennégy-hetvenhét. (Pauza.) Igen. Ugy van. Ötvennégy-hetvenhét. (Pauza.) Nem. (Határozottan.) Nemnem. Nemnem. (Elnyújtva.) Ne-em. Nem ötvenhét-hetvenhét. Nem. Öt-ven-né-gyet-hét-ven-hé-tet. Hé-tet. Ché! ché! ché! Hétet. Hettőt! Igen! Hettőt. Neem! Nemnem! Nemnemnemnem! Nem hetvenhét-hetvennégy. Nem hetvenhét-hetvenhét! Nem hetvennégy-ötvenhét! Nem ötvennégy-ötvennégy! Nem ötvenhét-ötvenhét! Nem! Nem hetven! Etven. Ete-vene-négye-hete-vene-héte! Igen! (Első bömbölés.) Nemnem! (Pauza. Letörli az izzadságot újra, a kagylót átteszi a másik kezébe, az ég felé néz, mint egy áldozati állat.) Édes nagysád. Firundfünczig-zibenzipczig. Igen. Fira-unda-fünczig-zibena-unda-zibecziga. Nem. Nem übecziga. Nem. Igen. Nem. (Nagyot fúj.) Igen. Igenigen. Megvan. (A feleségéhez.) Hát látod, már megvan. Már meg is van. (A kagylóba.) Halló. Itt Paczolai. Paczolai. Ott Karsay? Nem? Entrepriz? (Entre ejtendő és nem ántre.) Egy szépen svejfolt koporsót? Nem. Köszönöm. Tévedés. Irrthum. Erreur. (Leteszi a kagylót az apparátusra, teljesen gyámoltalanul néz körül.)

A NŐ (felkel, megsimogatja a férj fejét): No most fiamkám, talán telefonálj.

A FÉRJ: Igen, muczus, mindjárt telefonálok. (Felveszi a kagylót és újra billegeti.) Halló! Hallóhalló! Központ? Nagysád, tévedni méltóztatott. Méltóztatott tévedni, nagysádkám. (Szünet, szünet után egészen megváltozva.) Kuss! (Szünet.) Elég! Elég! Hallgasson! Ne feleseljen! Ne jártassa azt a nagy száját! Adja ide a rendezőt, adja ide az ellenőrt, adja ide a titkárt, adja ide az igazgatót! Adja ide az atyauristent. Adja ide, adja ide, adja ide! Mit akar tőlem? Mit akar tőlem? Hogy én mit akarok? Én ötvennégy-hetvenhetet akarom, ezt az egyet akarom még életemben. De ezt mindjárt akarom. Érti? Maga süketnéma! Maga áspiskigyó! Maga hárpia! Nem Szkárpia: hárpia! Mi lesz? Ideadja, vagy nem adja ide? Mi lesz? Ideadod, vagy nem adod ide? Addide, addide, addaddadd! Szét foglak tépni, mint egy zsebkendőt. Letánczolom a pudert arról a rezes pofádról. Te! Te! Te! (Pauza.) Mi? Mi-i? Mi-i-i? Micsinál? Mással beszél? (Hirtelen.) Dög. (Mint a puskaropogás.) Dögdögdögdög! Micsinál mással? Kivel? Mikivel? (Üvölt és a torkához kap.) Á! Á! Á! Á! (Fölkel a székből, a haját borzolja, a szívéhez kap és visszazuhan a székbe.) Á! (Meghal. Csend. Az asszony ránéz a halottra, majd fölveszi a kagylót.)

A NŐ: Halló! Karsay? Itt özvegy Paczolainé. Igen, édes Ferikém, a kalapomat. De ne piros orhideával. Ne. Hanem fekete krepdesinnel. Igen. A szegény uram temetésire. Itt ütötte meg a guta a telefonnál.

(Függöny.)

A diplomataknak kell hogy a legmélyebben járó gondolataik és a legsemmitmondóbb szavaik legyenek.

*

Okosan beszélni nem nagy dolog. Okosan hallgatni: ez már valami.

Szentmárky Viktor.

Oleszja.

Irta: A. KUPRIN.

(8)

Nem tudtam tovább visszatartani könyeimet, amelyek már régen fojtogatták torkomat és elhomályosították szememet. Arczomat Oleszja vállalához szorítottam és zokogtam hangtalanul, fájdalmasan, egész testemben reszketve.

— Te sirsz? Te sirsz? — kérdezte és hangjából meglepetés, gyengédség és részvét csengett ki. — Te legkedvesebbem... hagyj abba, hagyj abba... ne kinozd magadat, szívem... hiszen én oly jól érzem magam a te közeledben. Legalább addig ne sirjunk, amíg együtt vagyunk. Legalább az utolsó napot töltsük el együtt vidáman, hogy ne legyen nekünk olyan nehéz a válasz.

Csudálkozva emeltem fel fejemet. Hirtelen valami sötét sejtés szorította össze szívemet.

— Az utolsó napot, Oleszja?... Miért az utolsót? Miért kellene nekünk elválnunk?

Oleszja lehunyta szemeit és néhány másodpercig hallgatott.

— Nekünk bucsuznunk kell egymástól, Vanja — kezdte azután határozottan. — Mihelyt valamennyire jobban leszek, elmegyünk innen, a nagymamával együtt. Nem maradhatunk itt tovább.

— Félsz valamitől?

— Nem, kedvesem, ha arra kerül a sor, én nem félek semmitől. Csakhogy nem szabad az embereket kísértésbe hozni... Te talán nem tudod... ott Perebrodban... szégyenből és dühből... megfenyegettem őket... így ha most a legcsekélyebb dolog is előfordul, rögtön ránk fogják tolni. Ha megdöglik valakinek a tehene, ha leég egy kunyhó, mindjárt azt fogják mondani, hogy mi vagyunk az oka.

— Nagymama, — fordult az öreghez, hangját felemelve — igazam van, vagy nincs?

— Mit is mondtál, leánykám? Nem hallottam, gyermekem — mondotta az öreg, aki kezét a füléhez tartva, közelebb lépett.

— Azt mondtam, hogy ha most Perebrodban valami történik, mindjárt minket kiáltanak ki bűnösöknek. Igazam van?

— Ah, igen, Oleszja, igen... Minden miránk, szegényekre nehezedik... Egy napig se fognak békében hagyni bennünket... Tönkre fognak tenni, a csirkefogók... Hát nem így volt, amikor a faluból kikergettek bennünket? Nem éppen így kezdődött?... Én is megfenyegettem akkor egy ostoba asszonyt, csak úgy, mert boszantott... és hirtelen meghalt egy gyermeke... De álmomban sem voltam bűnös, még gondolatban sem és mégis csaknem agyonütöttek az elvetemültek... kövekkel dobáltak meg... Én menekültem és csak arra gondoltam, hogyan védjelek meg téged, kicsikém... Azt gondoltam, nem bánom, ha engem megköveznek is, de mit tehet róla a szegény, ártatlan leány?... Barbárok ezek, elvetemedettek, akasztófárávalók!

— De hát hová akartok menni? Hiszen seholy nincs ismerőstök, vagy rokonotok... És elvégre, ha az ember új helyen akar letelepedni; ahhoz pénz is kell.

— Majd csak lesz valahogy — vetette oda Oleszja hanyagul. — És ami a pénzt illeti, az is akad a nagymamánál. Valamicskét összekuporgatott.

— Mi mindent tudsz te! — mondotta boszusan az öreg, elmenve az ágytól. — Legfeljebb néhány keservesen megkeresett garas.

— Oleszja!... És mi lesz velem? Rám egyáltalán

ban nem akarsz gondolni? — kiáltottam fájdalmasan és éreztem, hogy keserű, kinzó szemrehányás támad bennem Oleszja ellen.

A leány kissé felemelkedett. Anélkül hogy az öreg asszony jelenlétével a legkevésbé is törődött volna, mind a két kezével megfogta a fejemet, sokszor megsókolt homlokomon és arczomon.

— Reád gondolkodok szakadatlanul, drágám. De, nézd csak... nem az van rólunk megírva, hogy együtt élünk... Nem akarja a sors... így van ez!... Emlékszel még reá, amikor kártyát vetettem neked? Minden úgy történt, ahogyan a kártyák megjósolták. Tehát bizonyos: a sors nem akarja, hogy együtt éljünk boldogan... Mert ha ez nem volna, gondolod, hogy én bármitől is visszarettennék?

— Oleszja! Már megint kezdted ezzel a végzettel? — kiáltottam türelmetlenül. — Nem akarok benne hinni és nem is fogok hinni soha!

— Ah, ne, ne... ne beszélj így — suttogta Oleszja szorongva. — Nem magam miatt félek, hanem miattad, kedves, legdrágább. Inkább egyáltalában hozzá se kezdek.

Hiába próbáltam Oleszja meggyőződését megváltoztatni; hiába festettem élénk színekkel az eljövendő boldogságot, amelyet sem az irigy sors, sem nyers emberek gonoszsága nem zavarhat meg. Oleszja csak kezemet csókolta és kopokul rázta fejét.

— Nem... nem... nem... tudom én, látom én... — ismételte állhatatosan. — Csak balsors áll előttünk, semmi más, csak szerencsétlenség...

Megzavarodva egészen kihozva a sodromból ettől a babonás önfejűségtől, végre ezt kérdeztem:

— De legalább értesíteni fogsz engem, ha az elutazásra határozátok magatokat?

Oleszja gondolkodott. Hirtelen könnyű mosoly suhant át arcán.

— Egy kis mesét akarok elbeszélni neked... Egyszer egy farkas futott az erdőn át. Meglátott egy nyulat és azt mondta neki: Megállj nyul, megállj nyul, rögtön felfallak. A nyul könyörögni kezdett: Engedj el, kedves farkas, úgy szeretnék még élni, kis gyermekeim vannak otthon. A farkas azonban nem tágitott. Ekkor azt mondta a nyul: Adjál nekem legalább három napot még, azután felfalhatok. Akkor könnyebb lesz meghalni. A farkas beleegyezett a három napi határidőbe, nem falta fel rögtön a nyulat, de szakadatlanul vigyázott rá. Elmúlt egy nap, elmúlt a másik nap és a harmadik nap is végéhez közeledett. Nos, készülj a halálra, mondotta a farkas, mert mindjárt megeszlek. A nyul erre keserves sirásra fakadt. Ó, farkas, miért is adtad nekem azt a három napot. Bárcsak inkább felfaltál volna akkor rögtön. Ez alatt az idő alatt csak szenvedés volt számomra az élet! — Mit gondolsz; kedvesem, igaza volt a nyulnak? Mondd, mit gondolsz?

Hallgattam, a közelgő egyedüllét fájdalmas sejtésétől elfogva.

Oleszja hirtelen egészen felemelkedett és ülve maradt az ágyban. Arcza egyszerre egészen komoly lett.

— Vanja, hallgass reám — kezdte nyomatékosan. — Mondd meg őszintén: amíg velem voltál, boldognak érezted magad? Boldog voltál?

— Oleszja, hogyan is kérdezheted?

— Várj még... Nem bántad-e meg valamikor, hogy velem találkoztál? Nem gondoltál más nőre, mialatt együtt voltunk?

— Egy pillanatig sem! Nemcsak a te jelenlétedben; ha egészen egyedül voltam, akkor se gondoltam soha senki másra, mint terád!

— Nem voltál valaha féltékeny reám? Volt

olyan idő, amikor elégedetlenségre adtam okot? Nem voltam valaha terhedre?

— Soha, Oleszja, soha.

Mind a két kezét a vállamra tette és kimondhatatlan szerelemmel nézett a szemembe.

— Akkor hát tudd meg, drágám, — mondotta oly határozottan, mintha a jövőt olvasná ki szemeimből — tudd meg, hogy soha rossz, gonosz emléked nem marad rólam. Ha elválnék is, ez nehéz lesz az első időben, ó, milyen nehéz... Sirni fogsz, sehol nem fogsz nyugalmat találni... Azután minden elmúlik és ismét jó lesz minden. Akkor azután nem fogsz többé fájdalommal gondolni rám, hanem könnyű szívvvel és örömmel.

Ismét visszaesett a párnára és gyenge hangon suttogta:

— Most pedig menj haza, kedvesem... menj, drágám... Kissé elfáradtam. Várj még... Csókoldj meg még egyszer... Nem kell félned a nagymamától... megengedi. Ugy-e, nagymama, te megengeded?

— Hát persze, csak bucsuzz el úgy, ahogy kell — mormogta elégedetlenül az öreg. — Mit is titkolnátok el előttem most? Régen tudok mindent...

— Csókoldj meg itt, meg még itt... meg itt — mondotta Oleszja, ujjával szemére, arczára és szájára mutatva.

— Oleszja! — kiáltottam rémulten. — Te úgy bucsuzol tőlem, mintha soha többé nem látnók egymást.

— Nem tudok semmit, nem tudok semmit, kedvesem. Semmit se tudok. Csak most menj, menj! Nem, várj... még egy pillanatig... Nyujtsd ide a füledet... Tudod, mit sajnálok? — suttogta, ajkaival érintve arczomat. — Hogy nincs téled egy kis gyermekem. Ah, milyen boldoggá tenne.

Kiléptem az ajtón, az öreg kíséretében. A fél eget hatalmas, fekete, darabos, cikkk-czakkos szélű felhő fedte. A nap még látszott, lassan nyugat felé huzódva és a világosságnak meg a közeledő sötétségnek ebben a keverékében volt valami baljóslatu. Az öreg felnézett az égre, szemei fölé ernyő gyanánt tartva kezét, és fejét jelentőségteljesen rázta.

— Ma még zivatar lesz Perebrodban — mondotta teljes meggyőződéssel. — És talán jég is fog esni.

XVI.

Már csaknem elértem a falut, amikor hatalmas szélroham támadt, óriási porfelhőt vert fel és üzött az uton keresztül. Az első, ritka és nehéz esőcseppek kezdtek esni a földre.

Manujlika nem tévedett. Az egész forró, elviselhetetlenül nyomasztó levegőjü napon fenyegető zivatar rendkívüli erővel tombolta ki magát Perebrod felett. A villámok csaknem szakadatlanul cikázták, a hatalmas mennydörgéstől rezegtek, zörögtek az üvegtáblák az ablakban. Este nyolcz óra tájban mintha kissé szűnt volna a zivatar egy időre, de csakhamar ujult erővel dühöngött ismét.

Egyszerre kopogni kezdett valami az öreg ház tetején és falain, fülsiketítő zajjal. Hatalmas, diónagyságu jégdarabok ömlöttek a felhőkből, lezuhantak a földre és ismét nagy darabban visszapattantak. Ránéztem az öreg bükkfára, amely közvetlenül az ablaknál állott: lombját tökéletesen lekoppasztotta a szörnyű erejű jégverés. Az ablak alatt, alig láthatóan, megjelent Jarmola, aki magasan a fejére huzott köpönyegben sietett ki, hogy az ablaktáblákat becsukja. Már későn jött. Az üvegtáblák egyikét olyan hatalmas jégdarab találta, hogy azonnal eltört és az üvegcserepek csörömpölve hullottak a szoba padlójára.

Nagyon fáradtnak éreztem magamat és lefeküdtem, anélkül hogy levetkőztem volna. Meg voltam győződve róla, hogy nem fog sikerülni elaludnom ezen az éjszakán, hogy reggelig fogok hánykolódni szorongó, fájdalmas érzéssel, ezért határozottam el, hogy inkább felöltözve maradok. Így legalább van reményem rá, hogy később, fel-alá járkálva a szobában, kifáraszt-hatom és elálmosíthatom magamat. Ehelyett azonban egészen csodálatos dolog történt: azt hittem, csak egy pillanatig tartottam behunyva a szememet, amint azonban kinyitottam, az ablaktábla hasadékain hosszú, tündöklő napsugarak hatoltak a szobába és bennük számtalan aranyos porszemecske tánczolt.

Ágyam mellett Jarmola állt. Arcza fanyar nyugtalanságot és türelmetlen várakozást árult el. Valószínűleg régen leste már, mikor fogok felébredni.

— Uram, — mondotta fojtott hangján, amelynek most aggódó árnyalata volt — önnek el kell utazni innen, uram... Ön nem maradhat itt tovább...

Kiugrottam az ágyból és csodálkozva néztem Jarmolára.

— Elutazni? Hová utazzam? Miért? Te bizonyosan megbolondultál.

— Még együtt van mind az eszem — mormogta Jarmola haragosan. — Nem hallotta, mit művelt tegnap a jégverés? A határ felében olyan a gabona, mintha lábbal tiporták volna le. A sánta Maximnál, aztán Mutéknál, a Propokcsupé, az Oleféré... mind odavan... Megtartotta szavát az ördögös boszorkány... hogy dögölne meg!... Most itt van a kár-

Hirtelen, egy pillanat alatt visszaemlékeztem az előző nap összes eseményeire. Oleszja fenyegetőzésére a templom előtt, azután aggódására.

— Most az egész falu zugolódik — folytatta Jarmola. — Hajnaltól kezdve mindnyájan isznak és most ordítanak... Önről is rosszat beszélnek, uram. És ön tudja, milyenek a mi embereink... Ha azoknak az átkozott boszorkányoknak tesznek valamit, nem bánom, azok megérdemlik. Önnek azonban, uram, csak azt az egyet mondom: meneküljön, amig ideje van.

Oleszja félelme tehát teljesen megokoltnak látszott. Most az látszott a legsürgősebbnek, hogy őt és Manujlikát értesítem a rájuk váró veszedelemről. Hamar átöltöztem, villámgyorsan megmosdottam és egy félóra múlva már utban voltam az erdei kunyhó felé. Minél inkább közeledtem, annál erősebb lett bennem a szorongó várakozás érzése. Csaknem teljesen meg voltam róla győződve, hogy rögtön valami váratlan szerencsétlenség fog érni.

A keskeny ösvényen, amely a kunyhóhoz vezetett, futva rohantam át. A kunyhó ablakai nyitva voltak, az ajtó is tárva-nyitva állt.

— Uristen! Mi történt itt? — kérdeztem, szivemben reszketve, amikor a küszöbre léptem.

A kunyhó üres volt. Az a szomorú, piszkos rendetlenség uralkodott benne, amely hirtelen elköltözés után szokott visszamaradni az elhagyott helyiségekben. Hulladékok, rongyok halmjai hevertek szét-szórva a padlón, a sarokban ott állott még az ágy üres faállványa.

Összeszorított, könyekkel teli szívvvel már el akartam távozni a kunyhóból, amikor pillantásom valami csillogó tárgyra esett, amelyet nyilvánvalóan szándékosan hagytak ott, az ablakkeret egyik sarkára akasztva. Egy füzér olcsó, ezen a vidéken korallnak nevezett viaszgyöngy volt, — az egyetlen tárgy, amely ma is Oleszjára és gyengéd, nagylelkű szerelmére emlékeztet.

(Vége.)

Zsoltár...

Ugy jöttél közénk, szivem bus testvére,
Mint őszi éstkor felvillanó lámpa,
Vagy mint egy kóbor kis csavargó szellő
Az augusztusi meleg délutánba.
Most újra itt vagy, szivem bus testvére,
Ott ülsz és nézel... közöttünk egy asztal
És egy allegóriának melege,
Mely lenyom busan s helyemen marasztal

S ugy lüktet szivem, az a fáradt fészek,
Mely elcsitult rég sok szerelmi tornán
És a szemem alatt hömpölyög a könny,
A meleg könny, a posvadt, vén csatornán,
És az asztalt nézem, azt a Szaharát
És a lépést, melyet meg sohasem teszek,
És a szemedet: — bus, régi temetőm,
Mely vigan kaczag majd, ha halott leszek.

Az arcod nézem, azt a rég várt arcot,
Szent, nagy Máriák bus, eleven mását,
Beszélni nem tudok... s elsirom sokszor
Torkomnak száraz, meddő vonaglását...
— Vagy néha vidám kacaját ereszt a szám!
A bánatom a délutánba fojtom,
A nevedet és egy pár szent zsoltárom
Aczél szavakkal a szivembe oltom.

Mert mégis szép, hogy itt vagy, itt vagy újra
És szentek vágytok ti fehér kezek,
Mert mégis szép a messzeség, a távol,
S az a lépés, melyet sohasem teszek...

Szász Menyhért.

Saison.

Egy diadalmas operett Berlinben.

— ápr. 12.

Ideje már, hogy tartozást rójak le annak az olvasóközönségnek, mely évek óta e szerény sorok íróját csak a szemérmes pseudonym távlatából ismeri. Be kell mutatnom magam neki egész valómban, benső lényegemben, a finomság minden máza nélkül, melyet nem nehéz feladat magamról levetni. Én egy diadalmas operettszöveg-szerző vagyok! Hogy is mondta a kabai asszony?... Voilà!

Te fájdalmas, te szent, te sokat szenvedett olvasóközönség! Vajjon tudod-e, mi az: egy diadalmas operettszerző? Megmondom neked, mert nem tudod. Az egy ember, aki evőkanállal szedi be az ezresbankókat, ezüst evőkanállal, melyet utóbb szintén beszéd, és ezért az első sulyos vád, melylyel méltán illethetik, az, hogy ezüst evőkanalat lopott. Az egy ember, akinek van egy társa: a zeneszerző. Per nobile fratrum. Egyébként pedig sohasem eléggé vicces, sohasem eléggé tartalmas, sem eredeti, sem becsületes, sem

izléses, és lehet maga Keresztelő Szent János a barátja, — annyiszor be nem márthatja a Jordán folyó vizébe, hogy le ne szedjék róla a keresztvizet...

Ilyen diadalmas operettszövegíró vagyok én és még hozzá keserűen szentimentális is. Mi várnivalóm van már az élettől, ha egy finomabb krónikőr inkognitójából kivetkőzve, egyenesen kiszolgáltatom magam a közmegevetésnek?

Annyira diadalmas vagyok, hogy már Berlinben is színrekerültem. Nagy siker volt! Óriási siker!

— Hallom, nagy siker volt! — szólt a barátom és nem hitte, hogy siker volt.

— Óriási siker volt — feleltem én és nem hittem, hogy hiszi.

— Majd elolvassuk a berlini sajtót...

Káronfogott, görcsösen káronfogott és a viláért nem eresztett el magától. Amikor mégis szabadulni igyekeztem tőle, a vállára emelt és úgy vitt be a kávéházba.

— Az összes berlini lapokat! — kiáltotta a pinczérnek.

Majd felém fordulva, szurós tekintettel kérdezte:

— Siker volt?

— Óri...

Nem folytathattam tovább. A pinczér, aki maga is be volt avatva a dolgokba, odatolta elének a Vossische Zeitung színházrovatát.

— Siker volt? — kérdezte még egyszer és utoljára a barátom.

— Óriá...

— Pardon! Olvassunk! (Olvás.) »A szöveg olyan buta, amilyen csak egy szöveg lehet!...«

— Ne is folytassa tovább — mondom én, a diadalmas. — Ez a lap haragban van a színházigazgatóval.

— Ja! Hát talán a Berliner Tageblatt-ot...

A pinczér már készen tartotta szemünk előtt a lapot.

— No lássuk! — szólt a barátom és olvasta: »Sok rossz operettszöveget láttunk, de ez a legrosszabb...«

Gunyosan félbeszakítottam.

— Rossz viszonyban van a dramaturggal...

— Jó! Nézzük meg a B. Z. am Mittagot (Máris olvas.) »A szövegíró a darab témáját a híres Kratochvill-féle »Na sehens so was« című drámájából lopta.«

— Persze. A kritikus magyarfaló...

— A Börsencourir is itt van (Olvás.)

Megbocsát az olvasóközönség, ha a magam jól felfogott érdekében nem folytatom tovább.

— Siker volt? — kérdi a barátom még egyszer és legeslegutoljára.

— Óriási! — mondom.

— De miért? — kérdi a barátom.

— Mert most be tudom fejezni a szót, amit az imént kétszer nem tehettem. Egyébként pedig a sajtó, az nem számít. Közönségsiker volt. Óriási közönségsiker volt! Azt a viccet a harmadik felvonásban örülten megtapsolták és tiszter megismételtették.

— Hányszor?

— Négyyszer. Ugyan mit zaklat!

— Hányszor?

— Egyszer. De a második duett után a közönség mint egy ember állt fel és ovációt rendezett.

— Mint hány ember?...

— Mint... mint kettő... Mit zaklat! Hát mondjuk, hogy mint három ember állt fel és ovációkat rendezett.

— Isten vele! Pfuj, szégyelje magát! Leveszem önről a kezemet. Megfosztom önt diadalmas szerző rangjától.

Ilyen volt a találkozásom barátommal a berlini siker után. A mai naptól fogva megszüntem diadalmas szerző lenni és valljuk be őszintén, hogy ezért vettem le épp ma a régóta oly gondosan őrzött krónikőr inkognitót. Mert mihelyt nem vagyok diadalmas szerző, ismét jogom van visszatérni a becsület útjára. Az ezüst evőkanálról kiderül, hogy csak pakfong volt.

A dologban csak egy baj van: azok az urak, akik oly dicséretreméltó buzgalommal fáradoztak azon, hogy leveszik rólam a keresztvizet, nem akarják ugyanazzal a fáradsággal most lemosni bőrömről a vádat, hogy a pakfongkanalat loptam.

Most pedig, te fájdalmas, sokat szenvedett olvasó! Kérdezd meg tőlem, milyen volt a siker!...

Egy kis szünet... Aztán:

Olvásó: Milyen volt a siker?

En: Óriási!

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

> A kalaptü. A főváros tanácsa megbiztatta megint a rendőrfőkapitányságot, hogy vegye egyszer már komolyan a hosszú kalaptük ellen szóló rendeletét. Ez annyit jelent; hogy a női dárdák újabb nemes tornára ösztökélték fel úgy a fővárosnak, mint a rendőrségnek a lovagjait. Lévéni tudniillik a torna, a Turnier az az ártatlan nekiveselkedés, amely ropogósan töri a dárdanyelet, de azért lehetően kevés kárt tesz az ellenfelében. A középkorban, a sötét, de mégis ragyogó középkorban a hölgyek szalaggal, virággal, kendővel, keztyűvel instigálták rá a nemes lovagokat, a Turnierbuch hőseit arra, hogy egymásnak ökleljék a dárdát. Ma — változott világ — a polgármester, Budapest első foczistája, gólnak rugja bele az indítványt a főkapitány hasába, hogy vegye már komolyan a női dárdákat, akarom mondani kalaptüket. Amire azonban Boda kétségtelenül ellengóllal fog felelni. Ahogyan mi a »rendszer« ismerjük, a rendőrség mindig visszalő a fővárosnak. Már csak annak a bizonyítására, hogy ő nem csupán fővárosi, hanem több annál; állami is. Boda tehát egészen bizonyosan ellenvéleményt fog előterjeszteni a tanács határozata ellen és elkezdődik a huzavona újból, amely alatt tovább szurkálják a szemünket a »dárdanyella«-szerű (ez a szójáték most aktuális) asszonyi kalaptük. Minden bajban van azonban vigasztalás is. Nem kell félni már sokáig a kalaptük szerveszedelmes intézményétől, most már hamarosan elmulik. Nem azért, ő nem azért, mert a tanács »átirt«, hanem azért, mert akármilyen ólomlábon jár is a bürokrácia, annál fürgébb a divat. És annak a változása fogja kiütni rövid uton a női

kezekből, akarom mondani toupéekből a dárdatűt, hogy azután helyet adjon valami másik szertelenségnek, például rajszegnek. Mert ez a divat változásának a logikája.

* * *

□ **A veszedelmes császár.** Ha igaz, akkor nagyon érdekes. A német nagyipar szeretné, ha Vilmos császár nyugalomba vonulna, mert fél tőle. Nem úgy fél, mintha ellensége volna. Dehogyan; a német nagyiparnak nincs buzgóbb támogatója a császárnál. De a császár beszédeket is szokott mondani, érdekes, sőt szenzációs beszédeket, amiket ha olvas: a német nagyiparosnak büszkébben van a szíve a mellény alatt. Aztán a beszédek következtében hol itt, hol ott kerül bojkott alá minden, amire az van ráírva: *Made in Germany*. Ma Törökországban, holnap Marokkóban, holnapután a Fidzsi-szigeteken. S minél ritkábban beszél a császár, — mert, meg kell adni Neki, hogy mostanában ritkán szólal fel a felség — annál nyugtalanabb a német nagyiparos. Mert nem tudja, melyik pillanatban szakad rá a veszedelem. Ugy érzi magát, mint a félig kialakult vulkán oldalán házat építő ember, aki csak azt tudja, hogy vulkánon lakik, de hogy az elkövetkezendő erupció mikor pusztítja el a házat, s hogy egyáltalában elpusztítja-e (mert lehet, hogy a kitörés a hegy másik oldalán következik be), arról sejtelve sem lehet. Tehát fél és ez a félelem megkeseríti az életét. Amíg a császár sokat szónokolt, állandó volt a veszedelem, tehát mindenki mindig *qui vive* pozícióban élt s hamar tudott védekezni. Most, hogy a beszédek ritkábbak, hosszú ideig megvan a biztonság érzése s aztán egyszerre fordul fel minden. S mert a német nagyipar erős és kövérré hizott: szeretné megőrizni a biztonságát. És penzionálná a saját császáraját. *Rex Imperator a. D.* — elég különös titulus.

* * *

□ **Kulturpaloták.** Egyik legnagyobb magyar vidéki városban ismét arról van vita: építsen-e a város ennyi meg ennyi millió költségen kulturpalotát? Igenis, mondják némelyek, a kulturpalota kell, mint a falat kenyér, mert kulturváros vagyunk, sőt nemzetiségi vidék felé rugó védőbástyája az országnak. A nemzetiségek ellen pedig mi kellene, ha nem kulturpalota. Ezzel szemben mások úgy vélekednek, hogy inkább egyebet építsen a város, talán még egy kórházat, még egy iskolát, vagy esetleg olyan valamit, ami nincs is még, ámde kellene hogy legyen. Attól tartok, hogy e *másoknak* van igazuk. Magam is voltam már olyan városban, ahol áll kulturpalota, de sajtósággosképpen még nem tudom, mi is az: kulturpalota. Mert soha eszembe nem jutott megnézni, hogy mi van benne. Pedig kerestem a város kulturáját. De, ó balga én, úgy kerestem, hogy azt néztem: tisztességesen kövezettek-e az utcák, van-e elég világításuk, jól szuperál-e a vízvezeték s az emberek valóban kulturlények-e? Mert a Kultura, sajnos, nem a kulturpalotában lakik. Budapest például tele van kulturpalotákkal, hogy kulturával is tele volna, azt alig lehet ráfogni. S Budapest nem is vidéki város, hanem fővárosi város, országházzal, egyetemmel és messze szétágazó kereskedelemmel. Így van ez a földrajzkönyvekben. S azok csak tudják, mi?

* * *

24 **Mimi emléke.** Mimi, a kőcsoz, kaczagó kis grizett bevonult a halhatatlanságba. A szigorú rendőrfőnök, a tisztos polgármester és a polgári józanságban megkopaszodott tanácsosok asszisztálása mellett leplezték le a héten Murger Mimi-jének emléktábláját. A könnyű bohémekölcsök megdicsőítették a nyárspolgárok által, akik mindenkor hajlandók egy kis áldozatra, ha sírköfelállításról van szó. Mert az a párisi

márványtábla a régi, vidám, hangos örömmel és csendes tragédiákkal teli bohémiség sírköve, azé a világe, amely meghalt a Quartier Latin ócska házai között. A bolondos Mimik ma Egyiptomban köhögik ki a tüdejüket a milliomos nagybácsik villájában s a padlásszobák hajdani piktorai ma a kémeányen való kihurczolkodás helyett gondosan fizetik az egyenes állami adójukat. Bátran és ellentmondás nélkül jöhet hát a bourgeois, hogy elsirassa a halottat, akit életében kissé lenézett és utált. Vagy legyünk jóhiszeműek és akaszszuk a nyakába a következtelenség vádját? Higyjünk komolyan a tempora mutantur-ban és a rendőrfőnök érzelmes gyászbeszédében? De hiszen ezt a derék nyárspolgár még kevésbé tudja elviselni. Mindegy. Akármilyen szempontból nézzük is a dolgot, a lényeg nem változik. A lényeg, amely itt a sírkövet jelenti, sorszámmal és rubrikáskönyvvvel, amely a kis Mimi számára épp úgy biztosítja a polgári halhatatlanságot, mint monsieur Homais-nek, aki még a naturalista regények végén is megkapja a becsületrend szalagját.

* * *

24 **Az Imperator darabja.** A német drámaírók pedig most már igazán nem tehetnek mást, mint hogy beválasztják a szimpátiikus bajszu Imperator a szerzők egyesületébe. Végre is a császár egy igazi darabot írt, három felvonással, párbeszédekkel, instrukciókkal, három példányban legépelve, lapozva és bekötve. A *Le Journal* részleteket is közölt belőle, és őszintén mondhatjuk, hogy ezekben a mutatóványokban van annyi poézis és drámai erő, mint akármelyik ifjúsági lap erkölcsnemesítő példázatában. Amellett egészen érthető és világos a megfogalmazása: az atya a család feje — első felvonás, — a nemzet atyja a császár — második felvonás, — tiszteld atyádat, hogy hosszú életű lehess e földön, hol az atya darabokat ír — harmadik felvonás. Minden rendben. Hauptmann és Hoffmannsthal fognak vakarózni: ilyet ők sosem írhatnak. De nem akarunk elébe vágni a premiernek. A császár tudja, hogy akinek az Isten hatalmat adott, annak tehetséget is ad hozzá, de nekünk mégis úgy tetszik, hogy a legnagyobb germán most direkt meg akarja kísérteni a gondviselés mindenre kiterjedő bölcsességét és visszaél az égiek gyanútlan bizalmával.

* * *

> **Családirtás.** Hivatalos statisztika még nincsen ugyan róla, de én magánszorgalomból, mint vénhedt és immár csak közvetett tapasztalásra alkalmas reporter külön kis statisztikát állítottam össze a családirtás eseteiről. És arra a sajtóságos igazságra jöttem rá, hogy az apa rendszeren ősszel, az anya pedig rendszeren tavasszal vetemedik rá a kétségbeesés legszörnyűsegebb tetteire, a maga fajtájának a kiirtására. Télen és nyáron csaknem szünete van ezeknek a monstruózus tragédiáknak. Töprekedem, hogy mi a magyarázata ennek. De amint itt megdörömböli az ablakomat az áprilisi szél és egyszerre hozza a hideget is meg a meleget is, tüstént megértem, hogy a tavaszi asszonyi családirtásnak a főmomentuma a hisztéria, avagy a melanchóliának az a veszedelmessé fokozódott ereje, amely már nem czen a világon keresi a boldogságot nemcsak önönmagának sem, hanem azoknak sem, akiket szeret. Ez a mélabu, ez a jobbkeresés az oka az asszonyi családirtásoknak, amelyeknek tehát a szezonja csaknem természetesen április, a hisztériának ez a hónapja, ez a par excellence asszony a tizenkettő között. A férfi ellenben ősszel szánja rá magát a végzet kétségbeesett cselekedetének az elkövetésére. Miért? Mert az ősz int rá a télre, a munkátlanságra, amelylyel azonban pontosan együtt jár a felfokozott szénszükséglete nemcsak a kályhának, hanem az emberi testnek is. Az elboruló természet borítja vérbe a családtartó férfi szemét is, hogy öljön ott, ahol éltetnie kellene. És ő — mentésül. Ez a különb-

ség az asszonyi és a férfiúi családirtás között. Az egyik teljes örültség, a másik is téboly, de becsületes. És most jöjjenek a feministák és magyarazzák meg nekem, hogy a nő pont éppen olyan ember, mint a férfi.

* * *

D A nagy pillanatok. A külföldi illusztrált lapokból váltig tudjuk, mit ért el a mai fotografálás. Most azonban a fotográfusok diadalait összenyalabolta egy cikkíró és képekkel illusztrálva bemutatta, hogy az utolsó tíz év alatt majdnem minden nagyszerű és megrázó esemény visszatükröződött a fotográfus lencséjén. »A nagy pillanatok« krónikása a mai fotográfus. Valaha csak azt mondta: »tessék barátságos arcot vágni«. Ma már a barátságátalan arcokat is felkeresi. Sőt. Amint a revüből látjuk, éppen ezekre pályázik. Éppen akkor van résen, amidőn a végzet munkálni kezd. Nem a kazánrobbanás pusztítását fotografálja le. De az az ambíciója, hogy éppen akkor csetentse el a masinát, amidőn a robbanás kezdődik, amidőn az aviatikus gépe félrebillen, amidőn a katasztrófa esélyek szélén libeg, amidőn a francia hadügyminiszter kétségbeesetten tárja ki a kezét, hogy elhesselje a csunya és gyilkos madarat. Ezek a nagy pillanatok. Megértjük, hogy a fotográfusok dagadó büszkeséggel tekintenek a karrierjükre. Az életet fixálják, a mozgót megállítják, az eltűnőt papirosra szegeznek. Azelőtt csak konstataciói voltak az életnek. Most — egy kis túlzással — filozófusai is. Nyárszolgálatukat művészi és forradalmian zaklatottá tett. Katonai szolgálatra vannak beosztva. Éjjel-nappal mozgósítják őket. A jelen a fotografálás heroikus kora.

SZINHÁZ.

Bland Elza.

Mahler fedezte fel és Olmützből, a sajt és az oktrojált alkotmány városából egyenesen Bécsbe hozta, az udvari operába, annak is a tetejébe. Hirtelen tünt fel és hirtelen szerzett magának az osztrák fővárosban közönséget: a legjobból, a legszivósabból és legbecsületesebből valót. Jól emlékszem, mint régebbi bécsi lakos, az esetre, mikor Weingartnerrel differenciái támadtak és Bland Elza faképnél hagyta a kitűnő igazgatót. A körutakon, az opera komor árnyai körül, utolsó fellépte után, amikor ember ember hátán sorakozott, a tömeg bömbölt, a kalapjait dobálta, lehurrogta Weingartner s olyan forradalmi hangulatban volt, hogy önkénytelenül a derék Fischhof doktor árnyékát kerestük, amint fellép egy hirdetőoszlop tetejére és rohamra hívja a halálfejes légiót.

Hogy kifogták-e a lovakat? Nem. Bland Elza azok közé a művésznők közé tartozik, akik gyalog járnak s a szinpad zajos külső életét csöndes, szerény polgári étellel tudják és akarják összekapcsolni. Hálásan emlékszem vissza azokra a kuglófos uzsonnákra, amelyekben házában részem volt, valamint arra a buzgalomra, amelylyel annak idején okarinázni megtanított, s amely tudomány ma is még feljogosít, hogy tollamat, ha kell, a zenebohóc vidám sapkájával cserélhessem fel. Közvetlen modora, gallmeyer-i egyszerűsége és nagy művészete ezer és ezer barátot teremtett neki, nemcsak Bécsben, de az egész világon, mert a metropolisból távozván, Bland Elza bejárta a földtekét, mindenütt sikert sikerre halmozva. Külföldi utazásának az lett a vége, hogy a milánói Scala szerződtette, onnét pedig megint visszahozták Bécsbe, régi helyére, amelyen, úgy ahogyan, az interregnum alatt az azóta Amerikába szerződött Lucie Weidt helyettesítette. És most lejött

három hétre Budapestre, frissen, fiatalon, örökké jókedvűen, hogy az olasz staggione sorában énekeljen.

Ma, mikor e lap elhagyta a sajtót, fogjuk először látni az »Álarczos bál«-ban, Verdiének ebben a legdekoratívabb munkájában, amely a mosolygás, fény és táncz könnyű maszkja alatt egy komor tragédia sulyosságát rejtegeti. Mahler eszméje volt ezt a művet, az emberi élet véges voltának tükörképét, az akkor még kezdő Slezákkal és Bland Elzával a bécsi közönségnek új formában bemutatni. Az »Álarczos bál«-nak nagy sikere volt s az emlékezetes estén a két művészszel együtt még egy zseniális ember nőtt nagyot: Walter Brunó, a kiváló karnagy (akit annak idején a mi Operánk élére is kombinációba vettek), aki az elsárgult partitúrából virágos keleti kertet varázsolt az ódon riválda elé. Mind a hárman fiatal emberek, az arcukon a nagy fináléban könyvek szaladtak végig, míg Mahler nyugtalanul ült sötét páholyában és idegesen, mohón kapaszkodott az elröppenő ritmus szárnyaiba.

Bland Elza igazi nagy szerepei azonban nem az »Álarczos bál«, hanem az »Aida«, »Sába királynője« és a »Hugonották«; ezek felelnek meg legjobban hangja tömörségének, komolyságának és keleti színezetének. De éppen olyan kiváló a »Walkür«-ben, vagy a »Hegyek aljában«, »Fidelio«-ban és nem kevésbé az az életben, ebben a legnagyobb, legtarkább színjátékban. Szóval: ritka vándor, boldog, nagytehetségű és szerencsés asszony, egy röpke Verdi-ária, amely könnyen, biztosan siklik végig a világon, színt, melegséget és örömet hirdelve azoknak, akik még hisznek ezekben a mulandó földi tényezőkben.

L. K.

Uj Szinpad. (Három his premiér.) Barta Lajos nevét tavaly az első premiérje alkalmával irtuk le először. Figyelmeztettünk rá. Ez az író a parasztok homályos ösztönéletét figyeli, amelybe csak rendkívüli események, nagy affektusok vetnek néha csóváfényt és villámlángot. Egy pillanatnyi lobbanás... aztán újra sötétség... az ösztönélet botorkálása... Az idej egyfelvonásosban (vázlatosabban) ugyancsak ezt mondja Barta Lajos. Sok paraszti erőreszket benne. Egy munkáslegény be akar rugni s — nem tudni miért és hogyan — megbomlik a nyomorától, a véletlentől s a tavaszi mámortól. Fejszével megy neki a munkaadójának. Pálinka és bor helyett vért iszik. Ime, újra egy indulat a homályban. Hibái, hiányai ellenére szeretni lehet a csöpp darabot. Mögötte az élet motozását, egy író kezét érezzük. Utána Max Dautendeley egyfelvonásosát látjuk. Német író és francziáskodó, a nem kellemes fajtából, az idegeinket akarja csiklandani. De csak annyi ereje van hozzá, mint az »Elf Scharfrichter« kabaréművészeinek. Az *Uj Szinpad*-nak az igazi sikert *Schnitzler* hozta az »Irodalom«-mal. Igénytelen mű, félkézrel elhullajtva, tollhegygyel írva, otffejlesztve a papíron. Az író életéből egy nap, vagy talán csak pár óra. Mégis érezni belőle az élet minden illatát. *Schnitzler* alakjai, akik lóversenyről, kávéházakról, nőkről, az írás műhelytitkairól csevegnek, az eljövő kor számára csalódásig hiven megőrzik a mai élet reliefjét. Xenophonon, Thukydidesen, Platón keresztül látjuk így egy eltűnt idő színét, a perlekedő görög hősöket, az athéni Agora életét. *Schnitzler* hősnőjét, egy smokkoskodó, hiperesztéziás kulturlányt *Harmos Ilona* játszsza. Elegáns és kész alakításán keresztül biztos színésznői ösztöne vezet. Nemes és kellemes beszéde az értők számára meglepetés. *Simonyi* Mária Dautendeley darabjában finom és gracziózus.

A sodeni fürdő huszonnegy gyógyforrásának két legkitűnőbb forrása: a meleg kut és mezei kut szolgáltatja azokat a savakat, melyekből a **sodeni pasztillák** készülnek. A pasztillák huszonöt év alatt kitűnően beváltak ama bajok gyógyításánál, amiket a légcsövek beteges ingerei s a torok hüllései okoznak.

IRODALOM.

Nietzsche Itáliája.

Akik Nietzschét csak kevésbé is ismerik s tudják, hogy ő a német prózát sohasem sejtett tökéletességre fejlesztette, bizonyára érdeklődnek az iránt, hogy minő hatással volt reá a művészet hazája. A képzőművészet iránti érzék és az író stílusérzékeny rendszeren együtt jár s ebből mindenki azt következteti, hogy Nietzschének rendkívüli érdeklődést kellett tanúsítania minden iránt, amiben művészet van. Olaszország pedig csakugyan oly bőven el van látva művészeti emlékekkel, hogy a legfogékonyabb ember is alig fogadhatja be azokat a hatásokat, melyek lépten nyomon megrohanják. Akik azt várják Nietzschétől, hogy írásainak sajátos módja szerint különös aforizmákban nagyszerű képeket rajzoljon benyomásairól, azok csalódní fognak: Nietzsche nem a művészetet, s nem is a történetet kereste Olaszországban, nem is az olasz népet. Sém a multat, sem a jelent nem kereste tehát.

De hát mit keresett? Hiszen tudjuk, hogy egyike azon íróknak, kik legtöbbet tartózkodtak ott; sőt azt is tudjuk, hogy egyik országban sem érezte oly jól magát, mint Olaszországban, ha ugyan volt olyan időszak életében, mikor egészen jól volt. A harminczöt éves Nietzsche 1879 május 12-én hagyta el Baselt, ahol egyetemi tanár volt; de súlyos ideg- és szembaja miatt le kellett mondania állásáról. A következő év tavaszán már Olaszországban van s attól kezdve az 1888. év végéig, bár megszakításokkal, legtöbbet ott tartózkodik. Mit csinált ott, ha sem a művészet, sem a történet, sem a mult, sem a jelen nem érdekelte? A felelet rövid: levegő kellett neki, langyos, enyhe levegő, déli tenger, napsugár és derült környezet. Hogy egyébre nem volt szüksége, jellemzően fejezi ki egy verse, melyet prózában ideiktatunk: »Fehér fényben szunnyad a tenger, rajta vörös vitorla leng. Bércz, fügefa, torony és rév, idilli környék, bárányok bégetése — ártatlan dél, fogadj öledbe!«

Talán betegsége kényszerítette Olaszországba. Az sem. Nietzsche csak a fejébe vette, hogy neki a délvidék használ s erőszakolta még akkor is, ha nem érezte jól magát. Mikor állapota súlyosbodott, Svájcba menekült és Sils-Mariában ütötte fel tanyáját, Engadin hegyei között. Ha ott sem érzett javulást, újra Olaszországba tért vissza. Néha bele is unt s olyankor Nizzába rándult, ahol a francia földön élete változatosabb volt. Ott sem maradt sokáig, ismét Olaszországba tért vissza s ide-oda bolyongott terv és cél nélkül. Velence, Genua, Turin az a három város, ahol létét legtűrhetőbbnek találta; de megfordult kisebb városokban is, igaz hogy csak rövid időre. Jellemző, hogy fő tartózkodási helyei mind Olaszország északi részén vannak, csak ott érzi magát jól. Megpróbálja délibb vidékekre menni, elmegy Sziciliába is, de hamar visszatér, mert hangulata rosszabbá válik. Olaszország északi részén is Genuában és Turinban tartózkodott hosszabb ideig, tehát abban a két városban, mely legkevésbé művészváros. Hogy a történettel éppen nem törődött, bizonyítja az a megjegyzése, amit Rómára tesz 1883-ban: »Az örök város! Nem vagyok jó indulattal iránta s nem is érte jöttem Rómába.« Ez a kiélezett mondat mutatja, hogy az »örök város« multja nem érdekelte.

Annyi bizonyos, hogy Nietzsche a legkülönösebb utazó, aki valaha Olaszország földjére lépett. Igényei nem voltak nagyok és mégis nehezen lehetett kielégíteni. Olyan természetűek voltak ez igények, aminőket semmiféle utazó nem szokott támasztani. Bele kell pillantanunk bizalmas családi leveleibe, hogy szeszélyei természetéről fogalmat alkothassunk. Nála fontos volt az, hogy milyen volt a kövezet egy városban: nagy vagy kis kövekből volt-e, egyen-

letes volt-e vagy hepehupás? De ez még hagyján. Még fontosabb, hogy van-e olyan utcája, ahol délelőtt is, délután is van árnyék egyik vagy a másik gyalogjárón. Elhatározására irányítólag hat e két körülmény. Flórenczben meg sem állapodik, mert »egyenlőtlenül van kiköveztve« s erősen zörögnek a kocsik. Stresában nem maradhat, mert »délután van ugyan árnyékos utca, de délelőtt egyáltalán nincs« s a Lago-Maggiorét sem találja elég déliesnek. Speziát »tanulmányozza« e szempontokból, de nem megfelelő. Sorrento már jobb, mert magas falak vannak, melyek árnyéket vetnek. Velenczét hamar megszereti, mert az utcák szűkek és árnyékosak, a kövezet »sima és kemény kőből« van. Ezt a két körülményt mindig előhossa velencei leveleiben. Genua is azért nyeri meg tetszését s egy 1881 december 21-én irt levelében lelkesülten kiált fel: »Hol találok még egy várost, mely olyan pompásan van széles kőlapokkal burkolva, mint Genua s ahol nagy sétatéteket lakásom környékén mindig sima, kemény kővön.«

Aki intim leveleit átlapozza, észreveszi, hogy kis dolgok kihozzák a sodrából s ilyenkor az agyonmagasztalt városból hanyatt-homlok menekül. Velenczében 1880-ban el van ragadtatva, hogy mily nagyszerű város, igazi »főfajósoknak való hely«; 1885-ben elmondja, hogy az »egyetlen város, melyet szeret«, kimutatja, hogy »sohasem volt ilyen jó hangulatban«, nem győzi magasztalni a várost; 1886-ban már azt írja anyjának, hogy »Velence kiállhatatlan«. Két év mulva ismét gyönyörű költeményben örökíti meg. Így van Genuával is. 1880-ban fölfelezi, hogy itt tud igazán magának élni, a klímája »fejének nélkülözhetetlen«, el van ragadtatva, hogy »egy magányos sziklán lieverhet napernyője alatt, csendesesen, mint egy gyík«; 1882-ben lelkesen mondja el egy levelében, hogy amikor Genuában egy magaslaton állva, a mennyei szép időben végigtétekintett a városon és a tengeren, a »boldogság különös érzése ragadta meg«; 1883-ban »meghatóan szépnek« találja; ugyanez évben már utálatosnak, nyomorultnak rajzolja ottlétét s nincs kedve semmihez. Egy más levélben már Spanyolországba készül, mert Olaszországban már nem leli helyét. Később mégis elragadtatással beszél Genuáról. A változó hangulat, következetlenség, ellentmondás egymást éri olaszországi tartózkodása idején. Ujra és újra elmondja, hogy neki csak a nedves tengeri levegő használ; 1881-ben azt írja, hogy bármily nehéz önmagának bevallania, »csak tenger mellett élhet«; 1883-ban ismét említi, hogy »az az egyetlen bizonyos, nekem tenger mellett kell élnem; nem irhatom le, mily jót tesz ez agyamnak és szememnek« s mégis Engadin hegyei közé megy mindegyre, honnan az éles levegő miatt betegen és megkínözva tér vissza. Ez számtalanszor ismétlődik vele. Végül mégis olyan városban telepedik meg, ahol nincsen tenger.

Turinban lakik utoljára hosszabb ideig, hol nem győzi dicsérni a száraz levegőt és a havasok közellétét. »Turin különösen tetszik nekem, életkedvem ismét növekedőben van.« Más levelében újra jelenti, hogy »Turin mértékfelett tetszik« neki, hivatkozik arra is, hogy Gobineau is nagyon szeretett ott tartózkodni. Földicséri környékét, utcáit, tereit, színházait, vendéglőit, kosztját, mindenét, s határozottan megállapítja: »Tulajdonképpen ez az egyetlen város, ahol szívesen élek«. Igaz, hogy több alkalma nem volt a válogatásra, mert 1888-ban itt írta anyjának az utolsó levelet, tréfás hangon, jó kedvvel, s ez az első eset, mikor egészségének kitünő voltával dicsekszik. Közöljük ez utolsó olaszországi levelének egy részét, mert jellemzi Nietzschét s általában azt a naivságot, mely a legélesebb-eszű nagy embernél is megvan. »A te öreg fiad most alapjában nagyon híres ember: nem ugyan Németországban, mert a németek igen ostobák és közönségesek az én szellemem magasságához és velem mindig blamirozták magukat, de különben mindenütt híres vagyok. Tisztelőim csupa válogatott egyének,

csupa magasállású és befolyásos ember, Szent-Pétervárt, Párisban, Stockholmban, Bécsben, Newyorkban stb., ha tudnád, hogy milyen szavakban fejezik ki nekem tiszteletüket a *legelső* személyiségek, a legbájosabb hölgyek, egy *Tenicheff herczegnőt* sem véve ki. Valóban *geniek* vannak tisztelőim között, nincs név, melyet több kitiüntetéssel és tisztelettel emlegetnének, mint az enyémet. Lásd, ez művészet: név nélkül, rang nélkül, vagyon nélkül úgy kezelnek itt, mint egy kis herczeget, a legfelsőbbtől egészen kofáig, kinek nincs addig nyugalma, míg össze nem kereste nekem a legedesebbeket szülőgerezdjei közül. «E levél írása után pár nap múlva szelütést kapott, mely megbénította agyát és képtelenné tette minden további szellemi munkára. Elborult elmével kellett Olaszországból visszavinni hazájába, hol tizenegy évig élt még tehetetlenül, nagy szenvedések között.

Olaszország látta Nietzschét utoljára ép elmével s el is lehet mondani, hogy ez az ország nem volt egyéb neki, mint egy nagy gyógyítóintézet, ahol bomlásnak indult idegrendszerét védelmezte a gyors pusztulástól, s ahol nagy fájdalmaira enyhülést keresett. Ide-oda bolyongott e nagy gyógyítóintézet virágos kertjében, fájdalmainak, kínzó idegbajának parancsszava szerint. Gyorsan változó hangulatainak engedelmeskedve, hol itt, hol ott telepedett meg hosszabb-rövidebb időre. Nem inspiráció kellett neki, legalább is nem emberi művekből kiáradó inspiráció, amit a legtöbb író és művész keres Olaszországban, mert ő tulfeszített önbecsülésében fölülállónak képzelte magát azon, hogy ember alkotta műve néki inspirációt adhasson. Az antik világ csodái, a renaissance nagyszerű alkotásai háttérbe vonultak, az emberiség kisjelentőségű játékszereivé törpültek az ő szemében. Ezért nem törődik semmi egyébvel Olaszországban, mikor valahová megérkezik, csak éppen azzal: vajjon idegeire kedvező hatással lehet-e a tartózkodási hely, vagy nem? Ha kedvezőtlen hangulatváltozást tapasztal, nyomban tovább megy a gyöngéidegzetű emberek türelmetlenségével. Nietzsche türelmetlensége azonban hihetetlen arányokat öltött. De, amint egy Genuában kelt levelében, 1881 november 29-én írja hugának, nem a betegséggel járó szenvedések teszik türelmetlenné, hanem az a félelem, hogy »mérhetetlen nagy feladatát« nem fejezheti be. »Én csak a szellem és a test tökéletes vidámsága mellett tudok dolgozni! Egyetlen gondolatban nem bízom, mely nyomasztó lelki állapotban, valamint beteges testi állapotban jött létre; amit pedig éppen főfájás közepette irtam, bizonyára meg fog semmisíttetni. Hogy ezek az átkozott fájdalmak oly sok időt elvesznek, néha a kétségbeesésbe kerget. Másfelől tudom, hogy egészségem ezen változó állapotának kimondhatatlanul sokat köszönök: már magában ez a gyakori javulás, a gyógyulás varázsos érzése! — csodálatos állapot s előidézője a legfenségesebb és a legnagyobb érzéseknek.«

Ez magyarázza meg, hogy miért szerette Nietzsche leginkább Genuát. Mert Velenczét is sokszor dicséri, Turint is meleg szavakkal rajzolja, de Genuáért leginkább lelkesedik s oda újra és újra visszatér hosszabb időre. »Itt Genuában büszke és boldog vagyok, akárcsak *Doria herczeg!* — vagy *Kolumbus?*« mondja imént idézett levelében. Ez a gondolat gyakran felbukkan nála. Ugy képzelem, hogy ő a gondolkodók Kolumbusa, aki új világot fedez fel az emberiségnek. »Hidd el, — írja hugának — nálam van a csúcspontja most minden morális gondolkodásnak és munkának Európában. El fog jönni talán az az idő, mikor a sasok is félve fognak reám felpillantani!« Különös, hogy ilyenfajta gondolatai mind Genuához fűződnek. 1883 november végén írja hugának: »Genua ma, mintegy bucsuzól, meghatóan szép ragyogó őszi pompájában, igazi Kolumbusok számára való város. Mindig is az volt! Én magam is új világot fedeztem fel, — higyjétek el ezt nekem, szerettem!« Ujra a Kolumbus-gondolat tehát. A kikötő

messzi perspektívája, ragyogó tengerével dél felé, szakadatlanul induló és a távolban elvesző hajóival újra és újra ezt juttatják eszébe, nem csoda tehát, ha meg is éneklí magát, mint új Kolumbust, képletesen, de igen jellemzően. Megpróbáljuk versben adni vissza e különös költeményt:

Ne higgy, asszony, szólt Kolumbus.

Genuai férfinak!

Mindig messzi kébbe bámul,

Messzi távol vonja csak.

Az a legszebb, ami messzi;

Genua tűnik, merül...

Szív, hűleg légy! Kormányon kéz!

Tenger?... föld?... mi ott derül?...

Mind szilárdan állunk talpon.

Utunk vissza nem talál;

Nézz ki messze: int feléd ott

Hír, szerencse és halál!

Barabás Ábel.

Gábor Andor. Tizenkét új magyar bohózat, ami körülbelül ugyanannyi órai nevetést jelent, van a Gábor Andor új könyvében. Paczolai ur, Haspók ur, s más pestiek szenvednek, a leg-lehetetlenebb pózokban, a budapesti közélet átkai alatt. Ez a vidám és üde kabaré-poéta most mint ördöngös bohózatíró mutatkozik be. Ismeri a szinpadot, a humora teljesen szinpadi humor, bár olvasva, színészek nélkül is, épp ilyen nevetetőek az ötletei. Gábor Andor mint magán-humorista, az egyes olvasóval szemben épp olyan fölényes és elragadó, mint mikor a szinpadról tömegekkel áll szemközt. *Jaj a feleségem!* ez az új könyvének a címe és az alakjai, az egyes mondásai már rég népszerűek Budapesten. A szenvedő helybeli polgárok most már egyenesen az ő receptje szerint szenvednek, a Gábor-féle mélabu a taxival és Buchwalddal szemben ma már bevett dolog minden tisztességes polgári családban. A kötet két kluja a telefonos bohózat és az ajánlott levél feladása; a Gábor Andor különleges, egyáltalában nem csipős, de jóságos, szinte humanizmusból eredő szatirájának e két legkitűnőbb gyümölcse. Ez a humor a megalázott emberek kétségbeeséséből fakad és csak egy irányban gyilkos; a hivatalnokokkal és a hatóságokkal szemben. Courteline? Nem. Szelidebb és nem olyan erőszakos. Bölcs humor.

Két író. Csáth Géza új novellái a »legnyugodtabb magyar elbeszélések« jelzést érdemlik meg. Flegmatikus próza, melyet a legnagyobb krízisek sem tudnak kizökkenteni a komoly folyamatosságából. Öreg elbeszélők irnak így, vagy fiatal tudósok, kiknek megrajzolandó sémák, kitöltendő tabellák az emberi sorsok. Csáth Géza orvos. A novelláiban is az; csupa kórkép, beteg lelkek pontos rajza, amit ad. De mennyi nyugalom és mennyi objektivitás! A realizmus irigylendő tetőpontjára fog érni ilyen eszközökkel ez az író. Teljesen el fogja némitani a líráját és szeméit mereven az életre szegezve fog fotografálni. Csáth novellái majdnem mind magyar vidéken történnek, kisvárosokban. Ő a Vidék novellistája, úgy, amint Kosztolányi Dezső a Vidék lírikusa. A gentry haldoklik e történetekben, a bonne province intrikáit, pletykáit, kis kávéházi orgiáit érezzük; mind abból a bizonyos művészi messzeségből, melybe az objektiv író novelláit beállította. Csáth Géza matt és letompított elbeszéléseket ír; nem izgatnak fel, hanem gondolkodóba ejtenek. És mintha mind előtanulmányok lennének későbbi realista színjátékokhoz. Hiszünk Csáth Géza drámairól talentumában. — Ha megengedik ezt a lírai visszaemlékezést: Reichard Piroška kollégám volt az egyetemen. Ezt a szomorú poétalányt sokszor láttam figyelni az előadásokon, elszomorodni a mások vigságán és mélázni a sötétülő, hosszú hivatalos folyosókon. Ő alkotta meg a diákleány típusát a magyar költészet-

ben és a versei, melyek most jelennek meg először, a szomorúság költeményei. Sajnos, ez a szomorúságuk az egyedüli tartalmuk: érzések, egyre mélyülő s mélyülő elenyésző fájdalmak a legprimitívbb nyelven. Lévay József tulságos egyszerűségére emlékeztetnek e költemények; milyen érthetőek, milyen hasonlóak, milyen disztelenek! Érezni érezzük is ezt a fájdalmat, melyben van valami pantheismus: minden fáj, az egész világ, a reggelők, mikor az egyetemre kell menni, a szürkességbe, s az alkonyok, melyeken egyedül vagyunk; — így, prózában elmondva, talán naivul hatnak e verstémák, de nem szabad a lira teljes őszinteségét megtagadnunk Reichard Piroskától. Ő aszkétája a költészetnek, a »douce simplicité« papnöje s így mi hiába keressük nála a versek bonyolult szépségeit, a modern zenét s a keveredő színeket. Mi rajongunk egy új rimért és a szenvedést is csak dekoratív szeretjük. De Reichard Piroska talán nem is a tapsainkra pályázik és nem a lelkesedésünkre, hanem egyszerűen csak el akarja mondani a verseit s nem törődik azzal, figyelnek-e rá a hivatásos rajongók? Sz. L.

KÖZGAZDASÁG.

A Trieszti Általános Biztosító Társulat (Assicurazioni Generali) folyó évi április hó 4-én tartott 80-ik közgyűlésén terjesztettek be az 1911. évi mérlegek. Az előtűnk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1911 december 31-én érvényben volt *életbiztosítási időösszegek* 1.189.790.207 korona és 74 fillért tettek ki és az év folyamán bevett díjak 51.905.357 korona és 81 fillérre rugtak. Az *életbiztosítási osztály díjartaléka* 24.558.447 korona 87 fillérrel 351.843.680 korona 02 fillérre emelkedett. Az *életbiztosítottak osztályalakja* 6.987.470 korona 49 fillért tesz ki. A *tűzbiztosítási ágban*, beleértve a *tűkörüvegbiztosítást*, a díjbevétel 18.155.625.823 korona biztosítási összeg után 31.117.251 korona 84 fillér volt, miből 10.777.655 korona 29 fillér viszontbiztosításra fordított, úgy hogy a tiszta díjbevétel 20.339.596 korona 55 fillérre rugott és ez összegből 14.714.913 korona 09 fillér mint díjartalék minden tehertől menten jövő évre vitetett át. A jövő években esedékké váló díjkötelezvények összege 148.108.144 korona 98 fillér. A *betörésbiztosítási ágban* a díjbevétel 1.494.546 korona 70 fillérre rugott, miből levonván a viszontbiztosítást, a tiszta díjbevétel 816.101 korona 49 fillért tett ki. A *szállmánybiztosítási ágban* a díjbevétel kitett 5.133.335 korona 29 fillért, mely a viszontbiztosítások levonása után 2.339.844 korona 58 fillérre rugott. *Károkhéti a társaság 1911-ben* 45.723.647 korona 90 fillért és alapítása óta 1.063.798.459 korona 33 fillért fizetett ki. E kártérítési összegből *házáinkra* 211.795.053 korona 79 fillér esik. A *nyereségartalékok* közül, melyek összesen 23.957.883 korona 59 fillérre rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabályszerinti *nyereségartalék*, mely, 6.804.335 korona 18 fillért tesz ki, az *értékpapírok árfolyamingadozására* alakított tartalék, mely az idei átutalással együtt 14.962.260 korona 76 fillérre rug, továbbá felemlítendő a 160.000 koronára rugó *kétes követelések tartaléka* és az ingatlan tartalék, mely az idei átutalással 2.031.287 korona 65 fillért tesz ki. Részvényenkint 700 arany frank osztalék kerül kifizetésre. A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek elsőrangú értékekben vannak elhelyezve, az idei átutalások folytán 392 millió 746.965 korona 47 fillérről 416.840.622 korona 40 fillérre emelkedtek, melyek következésképpen vannak elhelyezve: 1. Ingatlanok és jelzálogkövetelések 101.703.390 korona 60 fillér. 2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök 36.489.996 korona 03 fillér. 3. Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök 4.961.098 korona 36 fillér. 4. Értékpapírok 249 millió 564.355 korona 85 fillér. 5. Követelések államoknál és tartományoknál 19.182.014 korona 70 fillér. 6. Tárcazáltók 634.457 korona 05 fillér. 7. Készpénz és az intézet követelése a hitelezők követeléseinek levonásával 4.305.309 korona 81 fillér. Összesen 416.840.622 korona 40 fillér. Ez értékekből 82 millió korona magyar értékekre esik. Ezen alkalommal arra utalunk, hogy az Assicurazioni Generali legújabb leányintézet, a »Minerva« általános biztosító részvénytársaság Budapesten a kezességi és óvadék, valamint az eltulajdonítás,

lopás, hűtlen kezelés és sikkasztás elleni biztosítást, nemkülönben a versenyllovak, telivérek és más értékesebb tenyészállatok biztosítását vezette be mint új ágazatokat hazánkban.

A Magyar Agrár- és Járadékbank Részvénytársaság alapítókezelése. A Magyar Agrár- és Járadékbank igazgatósága a részvényeseknek folyó évi márczius hó 9-én tartott közgyűlésétől nyert felhatalmazása alapján elhatározta, hogy a kibocsátásra kerülő 20.000 darab, egyenkint 400 korona névértékű részvényt 490 korona árfolyamon ajánlja fel a részvényeseknek. Minden három darab régi részvény alapján egy új részvény vehető át. Az átvételi jog 1912 április hó 10-től kezdve 1912 április hó 18-ig bezárólag gyakorolható az intézet pénztáránál Budapesten, továbbá az Union-Banknál Bécsben. A társaságnak az új kibocsátásra vonatkozó hirdetését lapunk hirdetési rovatában közöljük.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetkezet (ezelőtt Első Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. F. év márczius havában 2.028.290 K. biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.554.300 K. értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 220.842 K. 65 f. fizettetett ki. 1912 január 1-től márczius 31-éig bezárólag 6.028.990 K. értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 5.018.100 korona értékű új kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 502.181 K. 53 f. és az intézet fennállása óta 18.981.064 K. 69 f. fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Április elsejével kezdődött az új évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hóvalelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre	20 kor.
Félévre	10 kor.
Negyedévre	5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Kolozsvár. S. A. A »Pax« céljait nem ismerjük. Levelét átadtuk egyik legkiválóbb művésznünknek, aki értesíti önt az ügyek állásáról. Addig is legyen óvatos, mert a czélok nem lehetnek tisztességesek ott, ahol Cotté tolvajai vezetőszerp-hez jutnak.

Angyal föld. A versek átdolgozására nem vállalkozhatunk. A kéziratot megsemmisítettük.

Bigámia. Az ugynevezett iránynovellák rendszerint rosszak s az öné sem kivétel. Művészetet adjon irány helyett.

B. M. A kéziratot nem kaptuk meg, így tehát nem mondhatunk véleményt róla. Fölösleges másodsor is elküldeni, mert leveléből látjuk, hogy írásai aligha érdemesek az átolvasásra.

Aqua. A két »költemény« nem fog megjelenni.

Szabadka. R. Az eredetije is nagyon gyöngye lehet. Hát még a fordítása!

Emlékek. Nem méltók a megőrzésre.

Nem közölhető: Tavasz csinye megfogott. Pótkirály halála. Ha jön az est és elnémul szobám. Dráma. Lehull a szemről a hályog. Valamikor réges-régen stb. A tárczaíró. Az enyhítő körülmény.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Az abbaziai leányóthton (Villa Blanche) a reá bizott növendékeket a higiénikus elvek szem előtt tartásával társadalmi és tudományos kiképzésben részesíti. A nevelést tapasztalt és elsőrendűen kvalifikált tanerők végzik. A tanítási tárgyakat maguk a szülők választják meg. A növendékek német, francia, angol, vagy olasz nyelvben képezhetik ki magukat.

SCHÖN GÉZA ékszerész
Budapest, IV. kerület, Kecskeméti-utca 5. szám.

Házlebontás miatt briliánsok, arany ékszerek, mindennemű ezüstárak gyári árban adnak el.